

HALJALA VALD

**HALJALA VALLAVOLIKOGU
HALJALA VALLAVALITSUS**

**HALJALA VALLA
ARENGUKAVA 2023-2038
JA
EELARVESTRAATEEGIA 2025-
2028**

HALJALA 2024

Sisukord

1. Sissejuhatus.....	3
2. Haljala valla olukorra lühivaade ja koondhinnang valla arengutasemele	4
3. Haljala valla visioon 2038	9
4. Haljala valla arendamise mudel	11
5. Strateegilised eesmärgid ja ülesanded valdkondade lõikes	12
5.1. Ruumiline planeerimine ja keskkond	12
5.2. Taristu ja kommunaalmajandus	13
5.3. Haridus, huvitegevus ja noorsootöö	16
5.4. Sotsiaalkaitse ja esmatasandi arstiabi.....	17
5.5. Kultuur, sport ja vaba aeg.....	18
5.6. Rahvatervis ja turvalisus.....	19
5.7. Ettevõtlus ja töökohad.....	20
5.8. Külaliikumine ja kodanikuühiskond	21
5.9. Valla juhtimine	21
6. Investeeringute kava 2024-2027	26
7. Eelarvestrateegia	27
7.1. Haljala valla majandusüksuse majandusliku olukorra analüüs ja prognoos.....	27
7.2. Haljala valla eelarvestrateegia lähtesisukohad	31
7.3. Eelarvestrateegia aastateks 2024-2027	32
7.4. Informatsioon kohalikest maksudest ja nende muudatustest.....	35
7.5. Ülevaade Haljala valla majandusüksustest.....	37
7.6. Finantsvõime ja finantsdistipliini meetmed	37
7.7. Riskistsenaariumid	38
8. Arengukava ja eelarvestrateegia elluviimisega seonduvad riskid ja nende maandamine .	39
9. Arengukava ja eelarve strateegia elluviimise seire ja uuendamine.....	42
Lisad.....	42
Haljala valla profiil	42

1. Sissejuhatus

Haljala valla arengukava 2023-2038 ja eelarvestrateegia aastateks 2025-2028 on teekaart valla tuleviku kujundamisel. Tegemist on kohaliku omavalitsuse keskkete dokumentidega, mis vallaelanike huvidest lähtuvalt seavad tasakaalustatult sihid majandusliku, sotsiaalse ja kultuurilise keskkonna ning looduskeskkonna arendustegevusteks ning nende valdkondade pikaajaliseks rahastamiseks. Arengukava ja eelarvestrateegia kuulub ühtsesse süsteemi valla teiste samalaadsete dokumentidega, milleks on Haljala valla üldplaneering, valdkondlikud (temaatilised) arengukavad, vallavalitsuse hallatavate asutuste ja kantide arengukavad, mille alusel integreeritakse ja koordineeritakse erinevate eluvaldkondade arengut ning millest lähtuvalt rahastatakse valla arengut. Haljala valla arengukava ja eelarvestrateegia algatati Haljala Vallavolikogu protokollilise otsusega (protokoll 19. aprill 2022 nr 10).

Valla arengukava koostamisel oli keskseks põhimõtteks tagada valla elanike heaolu kasv ja läbi eelarveliste võimaluste vajalike tegevuste rahastamine. Haljala valda käsitletakse tervikliku omavalitsusüksusena, samas võttes arvesse kantide eripärasid. Arengukava koostamisel peeti silmas ka Eesti riigi strateegilisi sihte aastani 2035¹, et paremini mõista rahvastiku, majandusliku, sotsiaalse ja kultuurilise keskkonna ning looduskeskkonna pikaajalisi suundumusi ja väljakutseid. Kuna Haljala vallas on vajalikke tegevusi palju rohkem, kui selleks on lähiaastatel reaalseid rahalisi võimalusi, siis on valla arenguprioriteetide elluviimiseks vaja kaasata lisaressursse, koostades selleks projektitaotlusi ja tehes koostööd partneritega, et tagada oluliste tegevuste elluviimine.

Arengukava ja eelarvestrateegia koostamise käigus viidi läbi mitmeid arutelusid, mille kaudu koguti sisendeid valla arendustegevuse eesmärkide ja nende täitmiseks vajalike tegevuste määratlemiseks. Esimene kaasamiskoosolek toimus Haljalas juulis ja teine arenguseminari vormis augustis. Nende käigus arutati analüüsi käigus tekkinud materjale, koguti sisendeid visiooni, eesmärkide ja tegevuste tarvis. Töömaterjalid olid saadetud vallavolikogu liikmetele ja volikogu komisjonidele, külavanematele ja kandikogudele, seltside esindajatele ettepanekute ja täienduste tegemiseks. Saadud sisendid arutati läbi ja nende põhjal tehti muudatused dokumendis. Arengukava koostajad tänavad kõiki, kes panustasid oma aega ja esitasid ettepanekuid Haljala valla tuleviku läbimõtestamiseks ning selleks vajalike investeeringute kokkuleppimiseks. Dokumentide koostamine toimus ajavahemikus juuni - september 2022.

Arengukava uuendamise käigus toimuvad iga-aastased arutelu- ja kaasamiskoosolekud.

Arengukava ja eelarvestrateegia koosneb üheksast peatükist ja lisadest. Sissejuhatuses esitatakse arengukava ja eelarvestrateegia koostamise põhimõtted, iseloomustatakse elanike kaasamise protsessi dokumentide koostamisse ja selleks kasutada olnud ajaraami. Järgneb kokkuvõtlik Haljala valla lühiiseloomustus (Haljala valla profiil on lisas 1) ja koodhinnang valla tänasele arengutasemele. Kolmandas osas esitatakse Haljala valla visioon aastaks 2038.

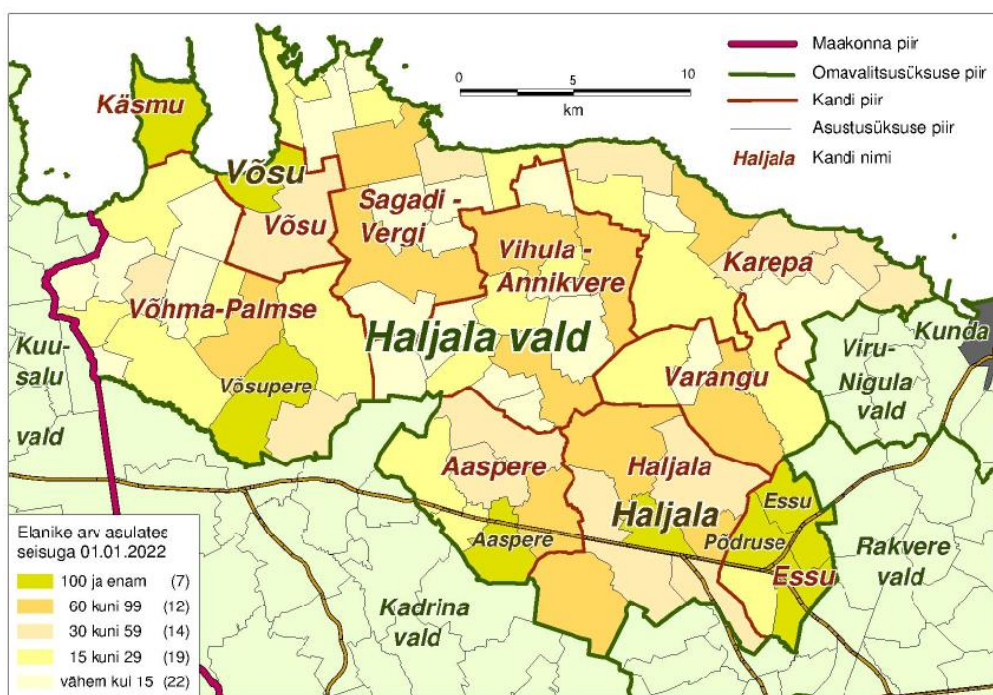
¹ Strateegia „Eesti 2035“ materjalid on kättesaadavad: <https://www.riigikantselei.ee/et/Eesti2035>

Neljandas osas keskendutakse valla arendamise mudelile, selle koostisosadele. Viiendas osas püstitatakse valla arengu strateegilised eesmärgid ja tegevussuunad arengumudeli elluviimiseks. Kuuendas osas on esitatud lähiaastate kesksed investeeringud, mis on sisendiks valla eelarvestrateegiale. Seitsmendas osas esitatakse valla eelarvestrateegia. Kaheksandas osas keskendutakse arengukava ja eelarvestrateegia elluviimisega kaasnevale riskidele ja nende maandamisele. Üheksandas osas on toodud arengukava ja eelarvestrateegia seire ja ajakohastamisega seotud tegevused.

2. Haljala valla olukorra lühivaade ja koondhinnang valla arengutasemele

Haljala vald paikneb Lääne-Viru maakonna põhjaosas, ulatudes Eru lahest Kunda laheni. Valla merepiiri pikkus on veidi üle 100 kilomeetri. Valla koosseisus on mitmeid asustamata saari, millest Vaandloo on Eesti põhjapoolsem saar ja asub mandrist 26 km kaugusel. Valla pindala on 550,14 km² ja valla maismaaosast ca 40% on Lahemaa rahvusparki territoorium. Valla täpsema iseloomustuse leiab Haljala valla profiilist, lisa 1.

Haljala vald piirneb läänest Kuusalu, lõunast Kadrina ja Rakvere valla ning idast Viru-Nigula vallaga. Administratiivselt jaguneb Haljala vald 72 külaks ja 2 alevikuks. Suuremad keskused on Haljala (983 elanikku) ja Võsu (452 elanikku) alevikud ning vald on jagatud kümneks kandiks (joonis 1).

Joonis 1. Haljala valla administratiivpiir, kantide piirid ja elanike paiknemine asulates seisuga 01.01.2024 (allikas: rahvastikuregister)

Rahvastikuregistri andmetel elas Haljala vallas seisuga 01.01.2024 kokku 4298 inimest. Nendest 219 vanuses 0-6 (5,10%), 471 vanuses 7-18 (10,96%), 2476 vanuses 19-64 (57,61%) ja 1133 vanuses 65+ (26,34%). Asustustihedus on

7,4 in/km², mis on oluliselt madalam nii maakonna (15,9 in/km²) kui Eesti keskmisest näitajast (30,6 in/km²). Valla kahes suuremas alevikus - Haljalas ja Vösul – elab 33,3% elanikest, so 1435 inimest.

Valla eripäraks on elanike suur mobiilsus. Ühel poolt seondub see tööalase pendelrändega. Töötamise registri andmetel oli 2020. aastal vallas 2176 töötajat, kellest koduvallas töötas 878, so 40,3%. Lääne-Viru maakonna teistes omavalitsusüksustes käis tööl 651 elanikku (30,9%). Koduvallast ja – maakonnast käis väljapoole tööl 647 elanikku, so 29,7%, neist Tallinnas 59,5% (385). Teisalt, on vallas suur suviliste arv, mille tulemusena elanikkond hooajalistelt oluliselt suureneb. Vallavalitsuse andmetel oli 2020. aasta märtsi seisuga vallas 3179 majapidamist, nendest 691 suvilat/aiamaja.

Loomulik iive Haljala vallas oli aastatel 2018-2021 negatiivne: keskmiselt sündis aastas 43 last ja suri 60 inimest. Samal perioodil rändas keskmiselt aastas valda sisse 172 inimest ja vallast välja 182 inimest. Kui väljaränne vallast oli aastatel 2018-2021 suhteliselt stabiilne, siis sisseränne valda samal perioodil pidevalt vähenes ning 2021. aastal oli sisserändajate arv 40% väiksem võrreldes 2018. aastaga. Sisserände vähenemine tõi kaasa nelja aasta negatiivse rändesaldo 41 elaniku võrra. 2023. aastal sündis vallas 25 last, suri 62 inimest. Valda saabus 278, lahkus 215 inimest.

Haljala valla rahvastikuprognosis, mille koostamisel kasutati IMO rändekalkulaatorit, näitas elanike arvu vähenemist. Seda nii baasstsenaariumi (rännet ei arvestata) kui rändestsenaariumi realiseerumisel. Baasstsenaarium iseloomustab Haljala valla rahvastiku sisemist taastevõimet ning selles prognoositakse sündimus- ja suremuskäitumise mõju tuleviku rahvastiku kujunemisele. Kui Statistikaameti andmetel elas 2021. aastal Haljala vallas 4295 elanikku, siis baasstsenaariumi prognoos näitas elanike arvu vähenemist 2030. aastaks 4052 elanikuni. Rändestsenaariumi korral on elanike arvu vähenemine kiirem- aastaks 2030 langeb elanike arv vallas 3950 elanikuni.

Elanike mediaanvanus kasvab prognoosi kohaselt 48,6 aastalt (2021) vastavalt baasstsenaariumile 49,1 aastani ja rändestsenaariumi puhul 52 aastani. Seega mõjutavad Haljala valla rahvastiku tulevikku nii negatiivne iive kui väljaränne.

Haljala valda iseloomustavad kesksed statistilised näitajad on esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Haljala valla arengutaset iseloomustavad kesksed statistilised näitajad

Elanike arv 1.01 2024	Elanike -arvu muutus 2018-2023	Sünnid 2019-2023 aasta keskmine	Laste osa-kaal 2023 0-14 %	Ülalpeeta -vate määr ² 2023	Demograafiline töösurve indeks ³ 2023	Maksumaksja keskmine sissetulek 2023	Maksu- maksjate arv 2023	Eelarve elaniku kohta, 2023

² Ülalpeetavate määr on mittetööealiste (0–14-aastased ja üle 65-aastased) elanike arv 100 tööealise (15–64-aastased) elaniku kohta.

³ Demograafiline töötururindeks on eelseisval kümnendil tööturule sisenevate noorte (5–14-aastased) ja sealt vanuse tõttu väljalangevate inimeste (55–64-aastased) suhe. Kui indeks on ühest suurem, siseneb järgmisel kümnendil tööturule rohkem inimesi, kui sealt vanaduse tõttu potentsiaalselt välja langeb.

4298	-41	36	14,6	64,7	0,67	1727	2064	1626

Brutotulu saajaid oli 2022. aastal vallas 1593 inimest. Elanike sissetulek on Eesti keskmisest (1832 eurot 2023. aastal) mõnevõrra madalam. Haljala valla elanik teenib keskmiselt 1479 eurot (2022. aasta andmed), mis on maakonna keskmisest kõrgem.

Haljala valla arengutaseme koondhinnangu võtab kokku alljärgnev SWOT-analüüs, mis käsitleb valla tugevusi, nõrkusi, võimalusi ja ohtusid.

Tugevused

- Hea ühendusteede võrk Tallinn-Narva põhimaanteele, kiire ühendus Rakvere ja Tallinna. Haljala aleviku tihe seotus Rakverega.
- Looduslik mitmekesisus, roheline ja turvaline keskkond, kaitsealad, mererand, väärtuslikud maastikud. Lahemaa Rahvuspark kui maamärk.
- Vallakeskustes igapäevaste avalike teenuste osutamine (haridus, kultuur, noorsootöö jt). Haljala Rahvamaja kui maakondliku tähtsusega kultuurisündmuste läbiviimise koht.
- Aktiivne külaliikumine (külavanemad ja kandikogud), tegasus kogukonnaliikmed ja tugev kodukoha identiteet.
- Tugeva kaubamärgiga ettevõtted ja teenuste osutajad.
- Rikas ajaloo- ja kultuuripärand, rahvakultuuri ja traditsiooniliste kultuurisündmuste viljelemise järjepidevus.
- Head võimalused vaba aja ja puhkuse veetmiseks looduses ja mõisates.
- Väikesadamad on integreeritud Läänemere väikesadamate võrgustikku.
- Valla piirkondade tuntus Eestis ja välismaal (Võsu, Käsmu, Vihula, Palmse, Haljala), valla mainekujunduse läbiviimine sündmuste korraldamise kaudu.

Nõrkused

- Elanike arvu vähenemine ja vananemine, noorte väljaränne ja vähene tagasiränne kodukohta.
- Kantide arengutaseme ebahühtlus, majandustegevuse piirangud suurel osal valla territooriumist (Lahemaa Rahvuspark).
- Vallasisene teenuste erinev kättesaadavus ja ühistranspordiga ligipääs.
- Taristu kohatine halb olukord (teed, parklad, valgustus, elamufond, väikesadamad) ja vähene kasutus, külastajatele aktiivse puhkuse viljelemiseks taristu mahajäämus (kergliiklusteede rajamine, rannaalade väljaehitamine jms).
- Valda katva kiire internetiühenduse puudumine.
- Töökohtade vähesus, madal palk ja samas kvalifitseeritud tööjõu puudus.
- Valla arenguliste eesmärkide täitmiseks ja investeerimiseks napib raha valla eelarves.
- Elanike väike asustustihedus ja elanike hooajaline kõikumine, elanikuks registreerimata suviliste suur arv. Küllastuste hooajalisus.
- Kinnisvaraturu piiratus, rendipindade vähesus.

Võimalused

- Side- ja kommunikatsioonitehnoloogia areng: e-teenuste turule toomine, kaugtöö võimaluste laiendamine, energiaautonoomiat võimaldavate lahenduste kasutuselevõtt (päikesepargid jms).
- Tallinna ja Rakvere linnapiirkonna mõju: kinnisvara arendamine, töö- ja vaba aja veetmise pendelränne.
- Tervislike eluviiside ja keskkonnateadlikkuse kasv, elanike ja külastajate suurem huvi olla looduses, CO₂ jalajälje teadvustamine ja keskkonnanõuete karmistumine.
- Külastajate huvi kasv pärandkultuuri ja loometegevuse viljelemiseks.
- Kohaliku maksubaasi laiendamine, näiteks turismimaksu või parkimismaksu kehtestamine.
- Euroopa Liidu ja Eesti riigi poolne rahastus kohalike projektide elluviimiseks, näiteks hoonete renoveerimine ja energiasäästlikuks muutmine.
- Koostöövõrgustikel põhinevate tegevuste kasv (haridus ja noorsootöö, sotsiaalkaitse, omavalitsuste ja huvirühmade koostöö jms).
- Huvi kohalike ökoloogiliselt puhaste toodete ja kogukonnateenuste tarbimiseks.

Ohud

- Majanduse jahtumine ja elanike heaolu langus, ettevõtete ja avaliku sektori madal kohanemisvõime uute ärimudelite kasutuselevõtmisel, ettevõtete konkurentsivõime langus (tootmissisendite kallinemine, tarneahela probleemid, palgasurve, intressimäärade tõus).
- Elanike abivajaduse kasv toimetulekuks, kiire inflatsioon, energiakandjate ja toiduainete hinnakasv, surve valla eelarvele.
- Julgeolekuriskide maandamiseks rahalise mahu kasv, sõjapõgenikud ja nende lõimimisega seotud teemade aktuaalsus.
- Elanike hoiakute muutumine individuaalsemaks ja maal elamist soosivaks, samas ääremaastumise jätkumine ja uusasukate vähene huvi kohalikku ellu panustada ning elanike kihistumine.

SWOT-analüüsist tulenevad järeldused Haljala valla strateegilisteks arengusuundadeks

SWOT-analüüsi tulemustele toetudes on koostatud TOWS-maatriks, milles tuuakse välja kesksed järeldused valla strateegiliste arengusuundade seadmiseks kombineerides erinevaid SWOT -analüüsi tegureid (tabel 2).

Tabel 2. TOWS-maatriks ja järeldused valla strateegiliste arengusuundade seadmiseks

Välistegurid / Sisetegurid	Tugevused (S) Sisekeskkonna seisund	Nõrkused (W) Sisekeskkonna nõrkus
Võimalused (O) Väliskesk-konna seisund	• Turismi ja puhkemajanduse arendamine, loodus- ja kultuuriturismi jätkuv väärtustamine, sh mere-turismi laiendamine • Avalike teenuste vajaduse-põhise osutamise suuren-damine, nende kvaliteedi, kättesaadavuse, multifunkt-sionaalsuse ja kulutõhususe parendamine • Taristu arendamine (teed, tänavad, ühisvesi jt) • Majandustegevuse ergas-tamine, hooajalisuse mõju vähendamine • IT lahenduste kasutuselevõtt teenuste pakkumiseks ja protsesside efektiivsemaks juhtimiseks • Keskkonnateadlikkuse kasvatamine, energiasäästu ja kliimanetraalsuse saavutamisele kaasaitamine • Kogukondade võimestamine, kantide elanike osaluse kasvatamine kohaliku elu korraldamises ja kandikogude töö toetamine • Eesti riigi ja Euroopa Liidu vahendite kaasamine valla investeringute tarvis	• Püsielanike arvu stabiilsena tagamine, asustuse struktuuri säilitamine ja looduslähedase eluviisi ning elukohaks võimaluste pakkumine • Nutikate e-teenuste arendamine valla madala asustustiheduse kompen-seerimiseks • Kiire interneti püsiühenduse võimaldamine kõigile soovijatele, paindlike töövõimaluste kasutamise soosimine ning täiend- ja ümberõppe võimaluste avardamine • Puhkuse ja vaba aja taristu arendamine (väikesadamad, rannaalad, kergliiklusteed jt) • Avalike hoonete renoveeri-mine ja energiatõhususe saavutamine • Kohalike maksude laiendamine, maksubaasi suurendamine • Koostöö laiendamine naaberomavalitsuste ja teiste partneritega
Ohud (T) Väliskesk-konna seisund	• Elanike toimetuleku toetamine, vaesusriskide maandamine • Külaliikumise kandepinna laiendamine, kogukonna-teenuste arendamine • Kriisideks valmisoleku ja kriisijuhtimise tõhustamine, päästevõimekuse kasvatamine ja elutähtsate teenuste toimepidevuse tagamine	• Kantide elanike sidususe suurendamine, suurema identiteedi saavutamine koduvallaga • Valla mainekujunduse ja turundamise läbimõeldud korraldamine • Nõrgemate kantide arengu-taseme järelaitamine • Kultuuripärandi arendamine, kultuurisündmuste läbiviimine ja nende aktiivne turundamine

Vastavalt 2023. aastal sõlmitud koalitsioonilepingule⁴ peetakse vajalikuks hoida head juhtimistava, sisustada Haljala koolimaja ja spordihoone kaasaegsel moel, jätkata Võsu kooli ja lasteaia projekteerimist ning asuda seda ellu viima, säilitada piirkondlikud lasteaiarühmad, luua Võsu noortetoale paremad tingimused, leida Haljala kihelkonnamuuseumi eksponaatidele väärikas koht, toetada Haljala valla vabaühenduste ja seltsimajade järjepidevat tööd, et oleks tagatud kultuuri edendamine igas valla piirkonnas, kavandada Võsu Rannaklubisse kaasaegse raamatukogu ja ruumid kogukonnale, arendada Haljala rahvamajast kaasaegse kultuurikeskuse, sisustada Haljala noortekeskusele noortepärased ning mugavad ruumid, luua Võsu ja Haljala eakatele võimalused kooskäimiseks ja ühistegevuseks, jätkata ühisveevärgi ja kanalisatsiooni arengukava elluviimist, liikuda ülevallalise teenuste ja hindade ühtlustamise suunas, jätkata kergliiklusteede võrgu kavandamist, soodustada kiire püsiühendusega internetiühenduse arendamist, jätkata rannaala ja sadamate arendust, toetada merekultuuri ja sellega seotud tegevusi, vabatahtlike päästjate tegevust nii maal kui merel ja initsiatiivi luua uusi tegevuskohti, jätkata Päästeameti algatatud kampaaniat „Kodud tuleohutuks“.

Kodanikualgatus on oluline, otsuste tegemisse kaasatakse kandikogud ja toetatakse kandikogude tegevusi. Eeltoodud eesmärkide saavutamiseks kaasatakse vahendeid nii avalikest allikatest kui tehakse vastavalt vajadusele koostööd erakapitaliga.

3. Haljala valla visioon 2038

Haljala vald on loodussõbraliku ja miljööväärtusliku elukeskkonnaga - harmoonia loodusega, mis võimaldab turvalist kodu ja tervislikku eluviisi. Rikkalik ajaloo- ja kultuuripärand, tugev kogukonna toetus, avatus loomingulisele ja keskkonnasõbralikule ettevõtlusele ning elanike vajadustest lähtuv sotsiaalkaitse pakuvad võimalust healuks terve elukaare jooksul.

Haljala vallavolikogu ja -valitsuse missioon on luua parimad tingimused elanike healuks ja toimetulekuks.

Visiooni saavutamise elluviimise seireks koostati mõõdikud, mille alusel hinnatakse vallas toimuvaid arenguid (tabel 3). Samuti jälgitakse valla arengu arendustegevuse edukust portaali minuomavalitsus⁵ iga-aastaste tulemuste põhjal, mis annavad pildi kohalike omavalitsuste olukorrast ja arenguvõimalustest eri valdkondades ning võimaldavad mõõdikute väärtusi võrrelda teistes kohalikes omavalitsustes toimuvaga.

⁴<https://www.haljala.ee/koalitsioonileping>

⁵ <https://minuomavalitsus.fin.ee/>

Tabel 3. Haljala valla visiooni saavutamise seire mõõdikud

Mõõdik	Algtase	Sihttase 2027
Elanike arv (1.01.2023)	4377	Stabiilne
Maksumaksjate arv (2022)	2026	Stabiilne
Demograafiline tööturururve indeks ⁶ (2021)	0,58	0,65
Teenuste osutamise tase (2022) ⁷		
Valitsemine	3 tase	5 tase
Alusharidus	2 tase	5 tase
Planeerimine, ehitus ja energeetika	3 tase	5 tase
Liikuvus	2 tase	4 tase
Rahvatervis ja turvalisus	6 tase	7 tase
Kultuur, sport ja vaba aeg	2 tase	4 tase
Kriisideks valmisolek	3 tase	5 tase
Haljala vald on elukohana esimene eelistus elanike seas, % (2022)	62,9	70,0
Elanike rahulolu vallas toimuvaga (2021)	3,68 Baastase	4,0 Eeskujulik tase

⁶ Demograafiline tööturururveindeks – eelseisval kümnendil tööturule sisenevate noorte (5–14-aastased) ja sealt vanuse tõttu väljalangevate inimeste (55–64-aastased) suhe. Kui indeks on ühest suurem, siseneb järgmisel kümnendil tööturule rohkem inimesi, kui sealt vanaduse tõttu potentsiaalselt välja langeb.

⁷ Minuomavalitsus. <https://minuomavalitsus.fin.ee/>

4. Haljala valla arendamise mudel

Haljala valla arendamise mudelis (joonis 2) on kesksel kohal on valla pikaajalise visiooni (2038) saavutamine, mille tarvis on koostatud tulemusvaldkonnad ning nende raames püstitatud eesmärgid ja ülesanded, mille täpsem sisu, vastutajad ja tähtajad lepitakse kokku vallavalitsuse igapäevase töö korraldamise käigus. Visiooni saavutamise tulemuslikkuse mõõtmiseks on koostatud mõõdikud ja seiresüsteem. Samuti on toodud välja arengukava ja eelarvestrateegia riskid ja tegevused nende maandamiseks (vaata peatükid 8 ja 9).

Joonis 2. Haljala valla arendamise mudel

Strateegia keskne fookus on suunatud järgmiste tulemuste saavutamisele:

- rahvastiku jätkusuutlikkuse tagamine, selle tarvis elamuehituse arendamine, noorte tagasirände soodustamine, rahvatervise edendamine, elanike rahvastikuregistrisse registreerimise kohustuse meelde tuletamine;
- elukeskkonna füüsilise kvaliteedi parandamine (haridusasutuste kordategemine, avaliku ruumi parendamine (näit. laste mänguväljakud), liikumiskeskonna parandamine (teede sõidetavus ja turvalisus, kergliiklusteede ehitamine) ja vallavara kasutamise optimeerimine (põhitegevuseks mittevajaliku vara müük);
- avalike teenuste osutamise kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamine (näiteks ühisveevärgi tagamine, väikesadamate arengu toetamine, pakiautomaatide võrgustiku rajamine), kogukonnakeskuste arendamine ja kohalike elanike initsiatiivide kandipõhine toetamine.

Haljala valla arendamise mudeli elluviimine toimub koostöös kõigi elanike, hallatavate asutuste ja koostööpartneritega, kes on huvitatud Haljala valla tulevikust ja nõus selle tarvis panustama.

5. Strateegilised eesmärgid ja ülesanded valdkondade lõikes

Järgnevalt esitatakse valdkondade lõikes soovitud arengutaseme seisund, püstitatakse selle saavutamiseks alaeesmärgid ja määratakse ülesanded aastateks 2025-2028.

5.1. Ruumiline planeerimine ja keskkond

Soovitud seisund 2038: looduse elurikkus ja mitmekesisus, ökoloogiline tasakaal on säilitatud ja suur osa vallast on väärtustatud loodus- või kultuurmaastikena. Roheline võrgustik toimib nii ökoloogiliste ja puhkevõimalusi pakkuva võrgustikuna. Pärandmaastikud ja looduslikud pühapaigad on kaitse all, miljööväärtuslikud alad on hoitud. Vald on merele avatud. Meetmed kliimamuutustega kohanemiseks on kasutusel ja toetatakse keskkonnasäästlike lahenduste kasutuselevõttu taristu rajamisel. Toetatakse püsielanikele sobivate planeeringulahenduste saavutamist ja uuteks elamukruntideks tingimuste loomist.

E5.1.1. Heakorrastatud ja miljööväärtuslik avalik ruum ning jätkusuutlik rohe- ja sinivõrgustik

Ülesanded:

- Üldplaneeringu kaasajastamine ja maakasutuse ehitustingimuste ülevaatamine.
- Rohetaristu tasakaalustatud toimimise tagamine läbi rohe- ja sinivõrgustiku arendamise.
- Maakasutuse põhimõtete muutmine elurikkuse- ja kliimasõbralikumaks (nt lilleaasad, asfaltplatside liigendamine muruga jmt).
- Uute käitumismudelite rakendamine CO₂ jalajälje vähendamiseks.
- Lahemaa Rahvuspargi kui piirkonna loodus- ja kultuuripärandi säilitaja ja tutvustaja väärtustamine. Igakülgne koostöö kaitseala valitsejaga.
- Kohaliku keskkonda sobiva arhitektuuri tagamine uusehitistel ja hoonete restaureerimisel. Traditsioonilise asustustiheduse hoidmine miljööväärtuslikkuse tagamiseks.
- Kasutuseta ja amortiseerunud ehitiste lammutamine.
- Vallavalitsuse tihe koostöö RMKga looduskasutuse valdkonnas.
- Rannaalade korrastamine roostumise ja liivarandade rohtumise takistamiseks, rannaaladel heakorra tagamine ja taristu arendamine.
- Võsu ja Haljala aleviku keskosa arendamine, sh ideekonkursi läbiviimine
- Valla miljööväärtuslike alade uuringu koostamine, et analüüsida läbi miljööväärtuslikel aladel olemasolevad väärtused ning määrates külade kaupa konkreetseid maakasutus- ja ehitustingimused.

E5.1.2. Avalik ruum on sihipäraselt arendatud arvestades elurikkuse ja säästva arengu jätkusuutlikke põhimõtteid, teave on kättesaadav ja kuvatud

Ülesanded:

- Võsu rannas riigile kuuluva Mere põik 4 kinnistu taotlemine munitsipaalomandisse.
- Ajaloo-ja loodusväärtuste tähistamine (viidad, infotahvlid jne) ja loodusväärtustega korraldatud tutvumise võimaldamine (vaatetornid, laudteed, sillad-purded, puhkekohad jne.).
- Tihe- ja hajaasustuses asulate ja tänavasiltide paigaldamine.
- Maastiku üksikelementide (allikad, karstilehtrid, põlispuud, rändrahnud, kiviaiad, tiigid, jõesoodid jms) säilitamine.
- Looduslike veekogude, pinna- ja põhjavee kvaliteedi säilitamine ja tagamine.
- Elurikkuse väärtustamine, säilitamine, taastamine.
- Rohevõrgustiku tuumalade põhimõtete rakendamine.
- Valla arhitektuurinõukogu/komisjoni loomine, et arutada laiemas ringis olulisemaid ehitustegevusega seotud teemasid.
- Valla avaliku ruumi (parklad, rohealad, jalutusteed, mänguväljakud, puhke- ja sportimisalad) terviklik ja funktsionaalne kujundamine.

5.2. Taristu ja kommunaalmajandus

Soovitud seisund 2038: Haljala vald meeldiva elukeskkonnaga, korrastatud ja kaasaegse taristuga vald, kus järgitakse säästva arengu põhimõtteid. Vallateed on mustkatte all, turvalised ja aastaringi sõidetavad. Elanikele on tagatud puhas joogivesi ja tiheasustusega aladel ühisvesi. Hooned on energiasäästlikud ja kasutatakse taastuvenergiat, toimib ringmajandus. Kasutada on kiire internet. Vald on heakorrastatud. Vallavara kasutamine ja teenuste hinnastamine on optimeeritud.

E5.2.1. Turvalised teed, tänavad ja parklad

Ülesanded:

- Teehoiukava koostamine, sh liiklus-ja parkimiskorraldus, rannaaladele suvine ligipääs ja parkimiskorraldus.
- Teede inventariseerimine, avalikku huvi omavate teede väljaselgitamine ja lepingute sõlmimine.
- Teede seisukorra järjepidev parendamine.
- Käsmu Põllu ja Laane tänava vahel ühenduse loomine Hundisoo tänava kaudu.
- Tänavate ühendamise Võsu alevikus: Aia ja Lääne tänava ühendus; Kalda ja Metsise tänava ühendus; Metsa ja Lääne tänava ühendus.
- Parklate / rannaparklate korrastamine ja rajamine koostöös maaomanikega (Toolse, Karepa, Altja, Vainupea ja Eisma, Käsmu kabelimägi).
- Liiklusturvalisuse ja liikluskorralduse parandamine vallale kuuluvatel tänavatel ja teedel.

- Turvakaamerate ja liiklustabloode paigaldamine Võsu ja Haljala asulate sissesõiduteedel, kiiruskaamerate paigaldamine Võsu-Haljala maanteel.

E5.2.2. Hästi toimiv liikumisteede võrgustik ja arendatud väikesadamad

Ülesanded:

- Kergliiklusteede rajamine - nimekiri: Haljala- Võle; Haljala – Põdruse; Põdruse – Arkna; Vihula – Sagadi; Sagadi – Palmse; Sagadi – Võsu; Palmse – Sakussaare – Viitna; Potsu – Annikvere; Vainupea – Eisma; Haljala – Aaspere – Liiguste; Haljala – Võsu; Essu – Kunda (koostöös Viru-Nigula vallaga); Andi – Eisma; Altja – Vergi – Võsu; Palmse – Võhma; Tallinn – Lahemaa, Haljala alevikus Võsu teelt – Haljala kalmistu väravani.
- Jalgrattaradade ja -parklate rajamine ja tähistamine, jalgratturitele suunatud infomaterjalide koostamine.
- Võsu sadama laienduse projekteerimine.
- Käsmu muuli remont ning ujumisala korrastamine.
- Koostööpartnerite leidmine sadamate arendamiseks ja opereerimiseks. Aktiivne osalemine rahvusvahelistes koostööprojektides (nt väikesadamad).
- Võimaluste loomine automaattankla rajamiseks Võsu kandis.

E5.2.3. Vajaduspõhine kättesaadav ühistransport

Ülesanded:

- Vallaelanike ühistranspordivajaduse väljaselgitamine, ühistranspordi kasutamisevõimaluste mitmekesistamine (sh. õpilasliinide baasil).
- Koostöö arendamine ühistranspordikeskuse ja naaberomavalitsustega ühistranspordiga liikumise olukorra parandamiseks, sh nõudepõhise ühistranspordi arendamine.
- Bussipeatuste kaasajastamine (valgustamine, heakorrastamine, bussiootepaviljonide ehitamine, ligipääsu parandamine).
- Suviste ühistranspordiliinide vajaduse selgitamine ja tulemustest lähtuvalt lahenduste elluviimine.
- Erinevate transpordiliikide kasutusühenduste parandamine (parklad/parkimiskohad bussipeatuse lähedal, peatustes turvalisuse tagamine)

E5.2.4. Ühisveevärk tiheasustusega piirkondades ja tagatud joogivee kvaliteet

Ülesanded:

- Haljala valla ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava elluviimine ja ajakohastamine.
- Tuletõrje veevõtukohtade rajamine.
- Hajaasustusaladel veemajandusega seotud lokaalsete lahenduste toetamine.

E5.2.5. Soojamajandus ja energeetika

Ülesanded:

- Haljala valla Haljala aleviku soojusmajanduse arengukava elluviimine ja ajakohastamine.
- Valla soojaettevõtte majandusanalüüsi läbiviimine ja omandivormi otstarbekuse selgitamine.

E5.2.6. Sorteeritud jäätmete kogumine ja ressursi taaskasutus

Ülesanded:

- Valla prügimajanduse korrastamine jäätmekava alusel: avaliku ruumi jäätmemajanduse arendamine; pakendikogumise ja vanapaberi konteinerite süsteemi korrastamine, papi- ja paberkonteinerite võrgustiku laiendamine, korraldatud olmejäätmeveo jätkamine ja hanketingimuste kaasajastamine. Koolituste korraldamine kogukonna liikmetele.
- Jäätmejaamade teenuste laiendamine ning nutikate jäätmemajade rajamise soodustamine.
- Jäätmete sorteerimise võimaluste parandamine ja jäätmekogumise nutikate lahenduste kasutuselevõtt (pakendikott kodust jms).
- Ohtlike jäätmete kogumine, suurjäätmete kogumise ring taara äraandmise soodustamine.
- Keskkonnateadliku tarbimise ja jäätmekäitluse põhimõtete tutvustamine.
- Koostöö naaberomavalitsustega (Lääne-Viru Jäätmekeskus).

E5.2.7. Korrastatud elamumajandus

Ülesanded:

- Munitsipaalalampide korrastamine ja nende vajalikkuse hindamine.
- Ürielamute rajamine/rajamise toetamine koostöös ettevõtjatega.
- Kinnisvaraturu elavdamine, uute elamualade arendamine.

E5.2.8. Energiasäästlik tänavavalgustus

Ülesanded:

- Külade tänavavalgustuse rajamine ja renoveerimine seatud prioriteetide alusel. Aaspere küla, Annikvere küla, Essu küla, Käsmu küla, Varangu küla, Vihula küla, Vergi küla, Põdruse küla, Palmse mõisa ja Võsupere küla vaheline ala, Essu pargi ja kergtee vaheline ala.
- Tiheasustusalade valgustamine energiasäästlike valgusallikatega. Hajaasustuses lokaalsete päikeseenergiaga toimivate valgustite paigaldamine olulistel kohtadel, näiteks bussipeatustes ja ristmikel.

E5.2.9. Kvaliteetne mobiiltelefonide ja kiire interneti püsiühendus

Ülesanded:

- Mobiiltelefonide kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine.
- Stabiilse kiire internetiühenduse arendamise soodustamine kogu valla territooriumil.

E5.2.10. Hooldatud kalmistud

Ülesanded:

- Kalmistute andmete ja kaartide digitaliseerimine.
- Urnimatmisalade väljaehitamine.
- Parendustegevuste teostamine valla kalmistutel, kalmistute hoolduse korraldamine.

5.3 Haridus, huvitegevus ja noorsootöö

Soovitud seisund 2038: Valla haridusasutused pakuvad konkurentsivõimelist alus- ja põhiharidust kaasaegses õpikeskkonnas. Kasutatakse kaasaegseid õppemeetodeid, õppekavad lähtuvad õppijast ja juurutatakse uuenduslikku õppevara, sh kasutatakse laialdaselt e-õpet. Lasteasutustes töötavad motiveeritud ja hea ettevalmistusega õpetajad ja tugispetsialistid. Lastel on võimalus osaleda huvihariduses, huvitegevuses ja noorsootöös, mis toetavad võimalusi eneseteostuseks, loominguks ja ettevõtlikkuseks. Lastel on paindlikud ja sujuvad võimalused liikuda erinevate haridustasemetega vahel. Haridusasutustes tähtsustatakse kohalikku kogukonnatunnet ja rikkalikku kultuuripärandit. Loodud on võimalused elukestvaks õppeks.

E5.3.1. Kvaliteetne alus- ja põhiharidus on kõigile Haljala vallas registreeritud lastele kättesaadav

Ülesanded:

- Õpikeskkonna tänapäevaste nõuetega vastavusse viimine, haridusasutuste renoveerimine.
- Õpetajate järelkasvu tagamise toetamine.
- Õppekavade arendamine, sh kodukoha õpe, merenduse õpe jne.
- Õpilastranspordi optimeerimine.
- Haridusasutuste infotehnoloogilise süsteemi kaasajastamine.
- Õues liikumist ja tervislikku toitumist toetavate tegevuste arendamine. Haridusasutuste ühisürituste korraldamine.
- Koostöös koolidega õpilasvahetuste korraldamine.
- Koostöö ameti- ja kõrgkoolidega ning ettevõtetega.

E5.3.2. Kvalifitseeritud ja motiveeritud õpetajad, noorsootöötajad ja tugistruktuuride spetsialistid

Ülesanded:

- Haridus- ja noorsootöötajate professionaalse arengu toetamine ja järelkasvu tagamine.
- Tugiteenuste ülevallalise süsteemi arendamine.
- Haridustöötajate motivatsioonipaketi väljatöötamine ja rakendamine.
- Õpetajatele ühtse koolituskava koostamine.

E5.3.3. Huviharidus ja huvitegevus pakuvad võimalusi eneseteostuseks elukaare jooksul

Ülesanded:

- Haljala valla koolide, lasteaedade, kultuuri- ja spordiasutuste huvitegevuse mitmekesistamine.
- Huvitegevuse võimaluste kättesaadavaks tegemine kõigile vanusrühmadele.
- Kohaliku omaalgatuse toetamine huvitegevuse soodustamiseks (vallas on kindlasti palju andekaid inimesi, kes saaks aidata).
- Huvihariduse toetamissüsteemi kaasajastamine ja optimeerimine.
- Koostöös kogukondadega täiskasvanute koolituste korraldamine.

E5.3.4. Mobiilne noorsootöö ja noorte sisukas vaba aja veetmine

Ülesanded:

- Noortekeskuste töö kaasajastamine ja tegevuste optimeerimine.
- Suviste laste töö- ja puhkelaagrite korraldamine koostöös noortekeskustega ja kohalike ettevõtjatega.
- Erinevatele vanusegruppidele nn. päevalaagrite korraldamine noortekeskustes.
- Diginoorsootöö arendamine.
- Noorte kaasamine eakatele digiõppe korraldamisse.

5.4. Sotsiaalkaitse ja esmatasandi arstiabi

Soovitud seisund 2038: Haljala vald on pere- ja lapsesõbralik. Elanike vajadustest lähtuv sotsiaalhoolekanne ja esmatasandi arstiabi on korraldatud. Põhirõhk on ennetusel ja abivajajate probleemide lahendamisel, sh iseseisva toimetuleku toetamine eelistatuna kodus/kogukonnas. Sotsiaalkaitse, hariduse, tervise- ja kultuurivaldkonna koostöös tagatakse elanike võimalikult pikaajaline aktiivne osalemine ühiskonnaelus.

E5.4.1. Sotsiaalkaitse süsteem lähtub abivajadusest ja on tõhus

Ülesanded:

- Sotsiaalteenuste osutamiseks vallavalitsuse hallatava asutuse loomine.
- Sotsiaalhoolekande süsteemi ja sotsiaaltöö võrgustiku kaasajastamine, teenuste ja toetuste vajaduspõhisuse ja tõhususe analüüsi läbiviimine. Integreeritud teenuste arendamine ja vabatahtlike kaasamine.
- Sotsiaaltöötajate kompetentsi kasv ja järelkasvu tagamise toetamine.
- Abivajaduse varajase märkamise süsteemi arendamine elukaare ulatuses ja sotsiaalsete probleemide ennetamine. Riskirühmadega töö.
- Kvaliteetsed ja vajaduspõhised kättesaadavad sotsiaalteenused erinevatele sihtrühmadele (lastega pered, erivajaduste ja puuetega inimesed jne).
- Teenuste osutamise korra analüüs ja mudelite arendamine, teenuste hinnastamise parendamine.
- Lastekaitse töö tõhustamine, varase märkamise parendamine, abivajaduse hindamine ja sekkumismeetmete rakendamine.

- Puuetega inimeste elukeskkonna parandamine läbi tugiteenuste arendamise ja eluaseme füüsilise kohandamise.
- Töötute ja erivajadustega inimeste tööturule naasmise toetamine ja nõustamine koostöös Töötukassaga.
- Koduhooldusteenuse tagamine abivajajatele. Omastehooldaja hoolduskoormuse vähendamisele kaasaaitamine.
- Tööjõu ja sotsiaaltranspordi otstarbekam ja kuluefektiivsem kasutamine.
- Sotsiaaleluruumide korrastamine ja teenusmaja loomine.
- Eakate tegevuste soodustamine kogukondade ja vabaühenduste kaudu.

E5.4.2. Esmatasandi tervise teenused on kättesaadavad

Ülesanded:

- Esmatasandi tervise teenuste kättesaadavuse tagamine: perearstikeskused Haljalas ja Võsul, hambaravi osutamine ja apteegiteenus. Abi korraldamine, koordineerimine, erinevate teenuste/asutustega koostöös.
- Kooli tervishoiuteenuse tagamine, lastele tõhusa abi osutamine.
- Ennetava meditsiini ja tervise edendamise propageerimine.
- Tervise teemaliste koolituste korraldamine, erinevate spetsialistide tervisealaste esinemiste korraldamine sihtrühmadele.

5.5. Kultuur, sport ja vaba aeg

Soovitud seisund 2038: Kultuuri- ja sporditegevus on mitmekesine, taristu on kvaliteetne ja kõigile elanikele seltsi- ja huvitegevuseks kättesaadav. Vald on atraktiivne kultuurisündmuste poolest. Tuntud koht looduse nautimiseks, mõisa- ja mereturismiks.

E5.5.1. Aktiivne kultuuri- ja spordielu ning suursündmuste aastaringne läbiviimine

Ülesanded:

- Haljala vald kui üleriigiliste suurürituste toimumise koht. Kõrgetasemeliste ja eripalgeliste kultuurifestivalide, kontsertide ja muude ürituste korraldamine, mis lähtuvad merelähedusest ja ajaloolise turismipiirkonna eripärast; avaliku-, era- ja kolmanda sektori koostöö, et tuua piirkonda külalastajaid.
- Haljala rahvamaja hoone potentsiaali rakendamine kultuuri- ja konverentsikeskusena.
- Spordiürituste korraldamine, kohalike spordiklubide kaasamine ja nende toetamine.
- Spordi- ja vaba aja taristu rajamine, renoveerimine ja funktsioonide mitmekesistamine nii sise- kui välitingimustes.
- Laste mänguväljakute rekonstrueerimine ja rajamine.
- Supluskohtade ja supelranna maa-alade korrastamine.
- Spordirajatiste arendamine.
- Kolmanda sektori spordi- ja kultuuritegevuse võimestamine läbi vabaühenduste toetamise korra.

E5.5.2. Rahvakultuuri järjepidevus ja tegevuste lai kandpind

Ülesanded:

- Valla erinevate kantide ajaloo-ja kultuuripärandi arendamine ja säilitamine.
- Rahvapidude ja rahvakultuuriürituste korraldamine ja toetamine.
- Valla järjepidev esindamine üleriigilistel ning maakondlikel laulu-ja tantsupidudel.
- Rahvakultuuri kollektiivide ning nende eestvedajate toetamine.
- Külamuuseumide tegevuse toetamine ja Haljala Koduloomuuseumi taasavamine.
- Rahvamajade ja seltsimajade rekonstrueerimine.
- Võimalusel kirikute ja kabelite (Haljala, Ilumäe, Käsmu, Esku, Vainupea) renoveerimise projektide omaosaluskulude katmise toetamine.
- Piirkonna ajalooliste sündmuste, kunsti- ja kultuuritegelaste tegevuse tutvustamine.
- Kultuuriloo- ja pärimusradade rajamine ja täiustamine koostöös vabaühendustega.
- Eestvedajate koolitamine, ühtse meeskonna loomine.

5.6. Rahvatervis ja turvalisus

Soovitud seisund 2038: Väärtustatakse tervislikku eluviisi. Kohalik omavalitsus ja kogukonnad toetavad inimest oma tervise eest vastutuse võtmisel. Tervisealased sekkumised on kooskõlas eakohaste vajadustega ja tagavad inimväärse kohtlemise. Kasutatakse innovaatilisi lahendusi tervisevaldkonnas, mis on kasutajale sõbralikud ja lisandväärtust loovad. Tervena elatud aastate arv kasvab. Valla valmisolek kliimariske maandada, kriisidega toimetulekuks, elanikkonnakaitse tagamiseks ning elutähtsate teenuste osutamiseks.

E5.6.1. Tervislikud eluviisid ja aktiivne kehaline liikumine

Ülesanded:

- Valla tervise ja heaoluprofiili koostamine.
- Tervislike eluviiside tutvustamine ja erinevate vanusegruppide sportliku aktiivsuse tõstmine, kehalise liikumise propageerimine.
- Võsule SPA rajamise soodustamine.
- Välispordirajatiste rajamine ja nende korrashoid.
- Terviseradade populariseerimine.
- Spordisündmuste läbiviimise toetamine.
- Lääne-Virumaa tervise- ja heaoluprofiili rakendamine ja tegevuste kavandamine.

E5.6.2. Turvaline elukeskkond ja riskide maandamine

Ülesanded:

- Lääne-Viru maakonna kohalike omavalitsuste kliima- ja energiakava Haljala valla osa elluviimine.
- Kriisikava regulaarne uuendamine ja kriisiõppuste läbiviimine.

- Päästehoone uue asukoha kavandamine Võsu alevikus.
- Vabatahtlike päästekomandode, mere- ja vetelpääste tegevuse toetamine.
- Turvakaamerate võrgustiku loomine.

5.7. Ettevõtlus ja töökohad

Soovitud seisund 2038: Haljala vald on mitmekülgse ja keskkonnateadliku ettevõtlusega, kus on väärt töö ja hea palgatase. Looduskeskkond, mõisad ja rannad ning aktiivne loominguiline tegevus on kujundanud vallast atraktiivse külustus- ja puhkuse sihtkoha.

E5.7.1. Ettevõtlus on mitmekülgne ja valla elukeskkonna arengut soosiv

Ülesanded:

- Innovatiivse, mitmekülgse ja keskkonnateadliku ettevõtluskeskkonna soodustamine.
- Regulaarne koostöö ja suhtlemine ettevõtjatega.
- Võsu kui atraktiivse puhke- ja turismikuurordi arendamine.
- Vallas asuvate tööstusalade arendamine ja turundamine.
- Mereturismi edendamiseks meremarsruudi loomine erinevate lähedalasuvate sadamate, laurite ja randumiskohtade vahel ja vastava teabematerjali koostamine.
- "Investeeringiskaardi" koostamine ja sihipärane levitamine (nii trükisena kui internetis).

E5.7.2. Hinnatud loodusturismi ja puhkuse sihtkoht

Ülesanded:

- Üldkasutatavate puhkekohtade rajamine ja varustamine vajalike vahenditega.
- Sihtürituste korraldamine puhkemajanduse ja (mere)turismiga tegelevatele ettevõtjatele ja investoritele.
- Aktiivse puhkusega seotud ühisürituste, sh ühismatkade, rahvaspordivõistluste korraldamine.
- Puhke-, matka- ja spordiinventari soetamine, laenutusvõimaluste loomine ja arendamine.
- Piirkonda kajastava turistile mõeldud veebilehe kasutusele võtmine.
- Linnuvaatlustorni rajamise soodustamine Vergi lahe äärde.
- Võsu ranna kotkalipu (või analoogi) nõuetega vastavusse viimine.
- Aktiivne osalemine turismimesssidel koos teiste omavalitsuste ja piirkonna ettevõtetega.

E5.7.3. Ettevõtjad on tunnustatud ja aktiivsed kohalikku ellu panustajad

Ülesanded:

- Omavalitsuse ja ettevõtjate vajaduspõhine koostöö.
- Ettevõtjate kaasamine vallale oluliste otsuste tegemisse, ettevõtjate ja ametnike regulaarsete kohtumiste läbiviimine.
- Koostöö arendamine ettevõtjatega valla arengu seisukohalt olulise taristu arendamisel, haldamisel ja rahastamisel.

5.8. Külaliikumine ja kodanikuühiskond

Soovitud seisund 2038: Haljala vald on aktiivsete kodanikuühendustega ja kogukonda väärtustav, mida iseloomustab aktiivne küla- ja seltsielu ning omaalgatus rohujuure tasandil. Kodanikeühendustel on oluline roll vallaelu korraldamisel.

E5.8.1. Elujõulised kogukonnad ja tugev side kodukohaga

Ülesanded:

- Küla- ja kandivanemate valimiste läbiviimise toetamine, külavanemate kaasamine ja rakendamine külavanemate statuudi alusel.
- Külaliikumise, kogukondade arendustegevuseks ja investeringuteks valla eelarves vahendite määratlemine, vabaühenduste rahastamine.
- Küla üldkasutatavate ruumide ja rajatiste (lipuväljak, palliplats, ajalootuba jms) loomise ja muu küla ühistegevust ja ühist identiteeti arendava tegevuse toetamine.
- Külaaktiivi ja kandikogude liikmete koolitamine ja selleks rahaliste vahendite ettenägemine valla eelarves, toetusmeetmete regulaarne tutvustamine.
- Regulaarsete kandikoosolekute korraldamine omavalitsusorganite ja vallaelanike infovahetuseks.
- Kogukonna eestvedajate tunnustamine ja toetamine.
- Erinevate huvigruppide (kogudused, kolmas sektor jne) kaasamine vallale oluliste otsuste tegemisse ja nende elluviimisse.

E5.8.2. Kohapeal teenuste kättesaadavus ja funktsionaalsus

Ülesanded:

- Valla raamatukogude võrgu korrastamine.
- Valla raamatukogude kujundamine kogukonnakeskusteks.
- Avalike kooskäimiskohtade funktsioonide täpsustamine kogukonnatöö tulemuslikumaks muutmiseks. Külamajade/rahvamajade funktsioonide analüüs, nende avalikes huvides kasutamise lepingute läbivaatamine ja vajadusel uuendamine.
- Avatud valitsemise tegevuskava koostamine.

5.9. Valla juhtimine

Soovitud seisund: pakutakse konkurentsivõimelist ja mainekat elukeskkonda ning parimaid eeldusi elanike heaoluks. Valla otsustusprotsessid on teadmispõhised ja rakendatakse avatud valitsemist. Valla teenistujad on oma erialal kompetentsed ja pakuvad kvaliteetset avalikku teenust. Volikogu ja vallavalitsuse liikmed otsustavad lähtuvalt vallakodanike huvidest ja valla pikaajalistest strateegilistest eesmärkidest.

E5.9.1. Pikaajalise vaate olemasolu, otsused on läbipaistvad, mõjud ja tegevuste täitmine on hinnatud ning omavalitsuse finantsseis on hea

Ülesanded:

- Valla ja hallatavate asutuste arengudokumentide regulaarne ajakohastamine, nende sidustamine valla eelarvestrateegiaga. Dokumentide täitmise seire läbiviimine ja selle tulemuse aruande avalikustamine. Vajadusel dokumentide uuendamine.
- Vallavara inventuur ja kasutamise optimeerimine, mittevajaliku vara müük.
- Vallale kuuluvate hoonete energiatõhususe olukorra kaardistamine.
- Avalike hoonete ligipääsetavuse parandamine (nt kaldteed jm).
- IT lahenduste arendamine, tööprotsesside korrastamine ja töötajate töö efektiivsuse suurendamine läbi IT lahenduste kasutuselevõtu.
- Naaberomavalitsustega ühistegevuse arendamine, sh koostöölepete sõlmimine omavalitsuste poolt pakutavate teenuste efektiivsemaks ja kvaliteetsemaks osutamiseks (haridus, sotsiaalteenused, ühistransport, prügimajandus jne).
- Koostöö arendamine sõprusvaldadega, sh koostöölepingute sõlmimine ja ühiste koostööprojektide genereerimine.
- Projektide (s.h. rahvusvaheliste) algatamine ja/või projektides osalemine väikesadamate (Käsmu, Võsu, Vainupea, Karepa, Vergi, Eisma, Eru) arendamiseks ja rahvusvahelistesse kettidesse-organisatsioonidesse liitumiseks.
- Hea finantsseisu saavutamiseks meetmete rakendamine ning nendest jooksvalt ülevaate andmine.

E5.9.2. Valla teenistujad on kompetentsed ja elanike teenindamisele orienteeritud

Ülesanded:

- Valla teenistujate personalitöö arendamine, kompetentsi kasvatamine ja koolituste koordineerimine.
- Rahvatervise ja kriisijuhtimise valdkonna võimekuse ja kompetentside suurendamine.
- Vallavalitsuse kui tööandja väärtuspakkumiste sõnastamine.
- Volikogu ja vallavalitsuse liikmete koolitamine, pädevuse tõstmine.
- Töötajate enesearengu toetamine.
- Motiveeriva töökeskkonna kujundamine.

E5.9.3. Tõhus koostöö ja teadlik valla maine kujundamine

Ülesanded:

- Haljala valla noortevolikogu aktiivne töö ja osalus vallaelu otsustes.
- Koostöö arendamine Läänemere regiooni kohalike omavalitsustega.
- Valda tutvustavate infomaterjalide (trükiste, audiovisuaalsete ja elektrooniliste materjalide, sotsiaalmeedia sisendi jne) koostamine ja levitamine eri meediakanalite kaudu.
- Valda tutvustavate, Haljala vallale ja tema erinevatele kantidele ja küladele iseloomulike meenete väljakujundamine ja valmistamine.
- Vallas paiknevaid võimalusi kajastavate infotahvlite ja -viitade paigaldamine sobivates kohtades, näit valla piirialadele, põhimaanteede lähedale koostöös Transpordiametiga.

- Valda kajastavate infomaterjalide kättesaadavaks tegemine oluliste liiklustrasside ja liiklussõlmede juures paiknevates teenindusasutustes.
- Hallatavate asutuste tegevuse (sh juhtimise) efektiivsuse analüüs ja nõustamine

Arengukava koostamise käigus prioriseeriti tegevused ka kantide lõikes (tabel 4), et tuua valla arendustegevusse enam ka ruumiline mõõde.

Tabel 4. Tegevusprioriteetid Haljala valla kantides

Jk	Kandi nimi	Investeeringu prioriteet	Mõju kohalikule elule
1.	Aaspere	• Kergliiklustee ehitamine Haljala-Aaspere-Viitna • Tänavavalgustuse ehitamine Aasperes	• Elanike suurem turvatunne; teede parem sõidetavus; elanikel ja külalistel võimalused jalgrattaga turvaliselt liikumiseks ja aktiivseks vaba aja veetmiseks värskes õhus
2.	Essu	• Tänavavalgustuse ehitamine Pargi (turbaväljaku) juurde, Essu külla ja Essu-Põdruse kergliiklusteele • Kergliiklustee ehitamine Põdruse-Haljala • Asfaltkattega tee renoveerimine Essu külas • Varangu-Essu kergliiklustee ehitamine ja tänavavalgustuse jätkamine Tammispea teel kuni ristmikuni (bussipeatuste juurde). • Essu külla välispordirajatiste ehitamine noortele ja täiskasvanutele	• Elanike suurem turvatunne; teede parem sõidetavus; elanikel ja külalistel võimalused jalgrattaga turvaliselt liikumiseks ja aktiivseks vaba aja veetmiseks värskes õhus • Seda teelõiku kasutavad paljud nii jalgsi käimiseks kui ka rattaga liiklemiseks, teesõlmeni jõudmine oleks seeläbi turvalisem. • Essu piirkonnas elab spordilembeseid kogukonnaliikmeid, selliste rajatiste loomine annaks võimaluse ka Põdruse ja Varangu piirkonna elanikel oma spordipisikut elus hoida ja ka läbi oma tegevuste väiksemate elanike seas huvi äratada.
3.	Haljala	• Elamuarendus Haljala alevikus • Kergliiklustee ehitamine (Haljala-Võle, Haljala-Aaspere, Haljala –Essu, Haljala-Võsu jt) • Haljala avaliku ruumi arendamine ja vallale	• Uute elanike lisandumine; spetsialistide värbamiseks elamispinnaga kindlustatus; vallavara kasutamise optimeerimine; elanike suurem turvatunne; teede parem sõidetavus; elanikel ja külalistel võimalused jalgrattaga turvaliselt

		kuuluvate mittevajalike hoonete müük	liikumiseks ja aktiivseks vaba aja veetmiseks värskes õhus; suurem maksutulu
4.	Karepa	- Vainupea-Toolse kergliiklustee* - Väikesadamate kaasajastamine – Vainupea ja Karepa sadama väljaehitamine - Pakiautomaatide paigaldamine, kiire interneti tagamine	Elanikele ja külalistele võimalused jalgrattaga turvaliselt liikumiseks ja aktiivseks vaba aja veetmiseks värskes õhus; turismi, sh mereturismi arendamine: purjetamine, kalaturism jt.; rannakülade traditsioonide jätkamine; teenuste kättesaadavuse paranemine; kohalike sündmuste läbiviimine; suurem maksutulu
5.	Käsmu	- Ühisveevärgi ehitamine - Teede ja tänavate ning valgustuse ehitamine, tänavate valla omandisse taotlemine - Käsmu sadama ehitamine	Elukeskkonna kvaliteedi paranemine; keskkonnakahju vähendamine; mereturismi arendamine; maine kasv; uued töökohad; uute elanike lisandumine; suurem maksutulu
6.	Sagadi-Vergi	- Kiire interneti ja mobiilside tagamine - Kergliiklustee Võsu - Altja (Mustoja) - Vergi sadama arendamine koostöös omanikuga - Tänavavalgustuse ehitamine	Püsiasiukate lisandumine, aastaringsete elanike arvu kasv; elukeskkonna kvaliteedi tõus; turismi areng; elanikele ja külalistele võimalused turvaliseks jalgrattaga liikumiseks ja aktiivseks vaba aja veetmiseks värskes õhus; suurem maksutulu
7.	Varangu	- Teede ja tänavate ja valgustuse ehitamine - Bussiliikluse sõidugraafiku tihendamise ja peatustes turvalisuse suurendamine - Kergliiklustee Varangu-Haljala	Liikumiskeskonna parendamine, elanikele ja külalistele võimalused jalgrattaga turvaliseks liikumiseks ja aktiivseks vaba aja veetmiseks värskes õhus; turvalisuse suurendamine
8.	Vihula-Annikvere	- Paasi lubjakivikaevanduse rajamise peatamine - Lastele välispordirajatiste ehitamine	Looduskeskkonna hoidmine; lastehoiu võimaluste laienemine; lastele värskes õhus tegevuste pakkumine

9.	Võhma-Palmse	• Võsupere lasteaia laiendamine • Palmse-Sagadi-Vihula kergliiklustee ehitamine • Uue kortermaja ehitamine, näiteks Võsuperes	• Lastehoiu võimaluste laienemine, püasiasukate lisandumine; elanikele ja külalistele võimalused jalgrattaga turvaliseks liikumiseks ja aktiivseks vaba aja veetmiseks värskes õhus; suurem maksutulu
10.	Võsu	• Võsu kooli ja lasteaia renoveerimine • Võsu rannaklubi funktsioonide laiendamine, kogukonnakeskuse arendamine • Võsu aastaringse elamise ja külastuse sihtkohaks muutmine (tänavate kruusakatte asendamine mustkattega, tänavavalgustuse rajamine aastaringsete elanike elamupiirkonda, tingimuste loomine vee- ja kanalisatsiooniga liitumiseks, ranna heakorra parandamine, huvilaagrid, majutus, sportimisvõimalused • Võsu keskuse arendus, liikluskorralduse parandamine	• Lasteaia ja koolis õpitingimuste paranemine; kogukonnategevusteks paremate tingimuste loomine. • Paljud suvilad ehitatakse aastaringseks kasutamiseks. Suureneb valla elanike arv, lasteaiakohtade ja koolilaste arvud. Paranevad tingimused aktiivseks vaba aja veetmiseks. Suureneb maksutulu • Paraneb suvine liikluskorraldus aleviku keskuses

* Vainupea-Toolse kergliiklustee kui "Haljala valla kultuuritee". 15 km mereäärset loodust, mis ühendaks kolm väikesadamat, raamatukogu, kultuurimaja, muuseumi, rannad. Kandi kultuurisündmused oleksid rattasõidu tee kaugusel, lähendaks vaatamisväärsusi, näiteks Toolse linnus ja Vainupea kabel. Kultuuritee teeks piirkonna atraktiivsemaks külastuse sihtkohaks ja pakuks uusi võimalusi aastaringseks elamiseks.

6. Investeeringute kava 2025-2028

Haljala valla järgmise nelja aasta suuremad investeeringud on esitatud tabelis 5.

Tabel 5. Haljala valla kavandatud investeeringud 2025-2028

Investeeringu objekt	Algus	Lõpp	Vastutaja	Hinnanguline maksumus (eur)	Sh võimalik toetus (eur)
Võsu koolihoone ja lasteaia ehitus I etapp	2024	2025	Valla-valitsus	5 212 523,88	2 070 737,50
Võsu koolihoone ja lasteaia II etapp	2027	2028	Valla-valitsus	3 200 000	1 920 000 ca 60 % liginullenergia toetus/ energiasäästu-programm
Haljala valla tänavavalgustuse renoveerimine ja arendamine	2025	2028	Majanduskeskus	15 000 igal aastal	
Haljala valla teede ja tänavate remont	2025	2028	Majanduskeskus	60 000 igal aastal	
Võsu sadama laiendamine	2025	2025	Valla-valitsus	200 000	100% LEADER
Võsu Rannaklubi rekonstrueerimine	2025	2025	Valla-valitsus	100 000	70%
Võsu spordihoone	2027	2028	Valla-valitsus	350 000	50%
Haljala rahvamaja rekonstrueerimine	2027	2028	Valla-valitsus	350 000	50%

Kuna vallas on investeerimist vajavaid objekte märksa rohkem kui võimalused neid vallaeelarvest rahastada, siis on oluline tegeleda taotlustega lisarahastamiseks nii riiklikest kui Euroopa Liidu struktuurivahenditest. Selle tarvis koostati valla investeeringu prioriteetide loetelu:

- Võsu ja Haljala alevike keskosade rekonstrueerimine.
- Haljala aleviku Tallinna tänava kanalisatsioonitrassi projekteerimine ja rajamine.
- Võsu aleviku kanalisatsioonitrassi rajamine (Jõe tänava algusest kuni Kalda tänava ülepumplani).
- Võsu spordihoone rekonstrueerimine ja laiendamine (noortekeskus)
- Tatruse tervisepargi arendamine.
- Võsu Pargi tn 2 parkla rajamine

7. Eelarvestrateegia

Eelarvestrateegia koostatakse arengukavas sätestatud prioriteetide saavutamiseks, mis seotakse omavalitsuse rahalise võimekusega. Eelarvestrateegia eesmärk on tagada pikas perspektiivis omavalitsuse jätkusuutlikkus ning muuta valitsuse tegevus arengute suunamisel tulemuslikumaks. Valitsus, kohaliku omavalitsuse üksuse ametiasutus ning hallatavad asutused võivad strateegia perioodil sõlmida lepinguid, kui sellega on arvestatud eelarvestrateegias⁸. Eelarvestrateegia koostamisel, menetlemisel ja avalikustamisel tuleb lähtuda kohaliku omavalitsuse korralduse seadusest § 37² ja Haljala valla finantsjuhtimise korrast. Eelarvestrateegia peab sisaldama minimaalselt kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduses § 20 lõikes 3 toodud informatsiooni.

7.1. Haljala valla majandusüksuse majandusliku olukorra analüüs ja prognoos

Eesti majanduskeskkond

Eesti majanduse üldine olukord on ebakindel. Eesti Panga prognoosi kohaselt hakkab 2024. aastast majandus kasvama, ehkki aasta keskmine SKP jääb mullusele alla. 2025. aastast prognoosib Eesti Pank majanduse jõulisemat taastumist, ehkki see ei toimu hüppeliselt, vaid pikkamööda. Sellesse annavad panuse nii välisturgude kasvav nõudlus ja eksport ning leeveneb majapidamiste intressikulu, mis samuti parandab inimeste tarbimisvõimalusi. Majanduskasvu mõjutab aga valitsuse maksupoliitika – erinevad maksutõusud tulevastel perioodidel ja võimalik maksuküüru kaotamine.

Hinnatõusu pidurdumine võtab aega. Eesti Panga hinnangul püsis 2024. aasta esimeses kvartalis alusinflatsioon, mis jätab kõrvale heitlikud energia- ja toiduhinnad, 5% protsendi juures. 2023. aasta teises pooles hinnasurve nõrgenes, kuid 2024. aasta esimese nelja kuuga on üldine hinnatase kerkinud 2,8%. Uut hinnasurvet põhjustavad maksutõusud ja teenusehindade kallinemine. Jaanuaris tõusis käibemaksumäär seniselt 20%-lt 22%-ni ning jõustusid kõrgemad alkoholi ja tubaka aktsiisid. Maksutõusude tõttu tõusis Eesti hinnatase aasta esimestel kuudel ligikaudu 1,5%. Teenuste hinnad tõusid selle aasta esimese nelja kuuga 5,1%. Jaanuaris kallinesid meditsiini- ja transporditeenuste hinnad, mida sageli muudetakse just aasta alguses. Märtsis kallinesid sideteenused. Aprillis hakkasid hooajale iseloomulikult tõusma turismiteenuste hinnad.

Tööhõive lähiajal kahaneb ning tööpuudus tõuseb vaatamata majanduse kasvule pöördumisest. Majanduskeskkonna halvenemine kajastub tööturul hiline misega. Tööandjad püüavad endiselt koondamist vältida, kuid tööjõukulu samas jätkab kasvamist ning seetõttu hõive lähiajal mõnevõrra siiski kahaneb. Tööpuudus suureneb selle aasta keskmisena 8%-ni.

Palgakasv aeglustub. Palgakasvu toetab miinimumtasu tõus, mis ületab eelduste järgi keskmise palga kasvu kogu prognoosiperioodi kestel. Samas pidurdab kasvu 2023. aastaga võrreldes väiksem palgatõus valitsussektoris. Reaalpalk 2024. aastal küll tõuseb, kuid laenuintresside alanemine hakkab majapidamistele

---

⁸ Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seadus § 28 lg 3.

leevendust pakkuma alles aasta teises pooles. Just intressikulu tõttu kasvab reaalne kasutatav tulu reaalpalgast aeglasemalt. Inimeste tarbimisjõud hakkab EP prognoosi kohaselt tõusma järgnevatel aastatel, mil lisaks intresside langusele jõustub plaanitav üksikisiku tulumaksusüsteemi muudatus.

Füüsilise isiku tulumaksu laekumise kasvu aeglustumine, kasvanud euribor ning inflatsioonisurve on kergitanud kohalike omavalitsuste kulude taset. Tulude kasvust kiirem inflatsioon ja palgakasv on halvendanud kohalike omavalitsuste finantsvõimekust, hakates piirama mh investeeringute taset ning nõudes omavalitsuselt jätkusuutlikkuse tagamiseks teenuste ja toetuste ülevaatamist.

Sarnaselt 2024. aastale mõjutavad ka järgmisel aastal Eesti ja ülejäänud maailma majanduse väljavaadet karmistunud rahapoliitika, Ukrainas toimuv sõda ning selle majanduslikud mõjud ja suurenev ebakindlus tuleviku ees.

Tabel 6. Peamised majandusnäitajad ja prognoos aastateks 2023-2026⁹

Näitaja/aasta	2023	2024*	2025*	2026*
Majanduskasv püsivhindades %	-3,1	-0,4	3,6	3,0
Tarbijahinnaindeks %	9,2	3,8	2,7	2,0
Töötuse määr %	6,4	8,0	7,8	7,1
Keskmine palga muutus %	11,4	7,4	4,3	4,7
Keskmine palk (eurot)	1832	1969	2053	2149

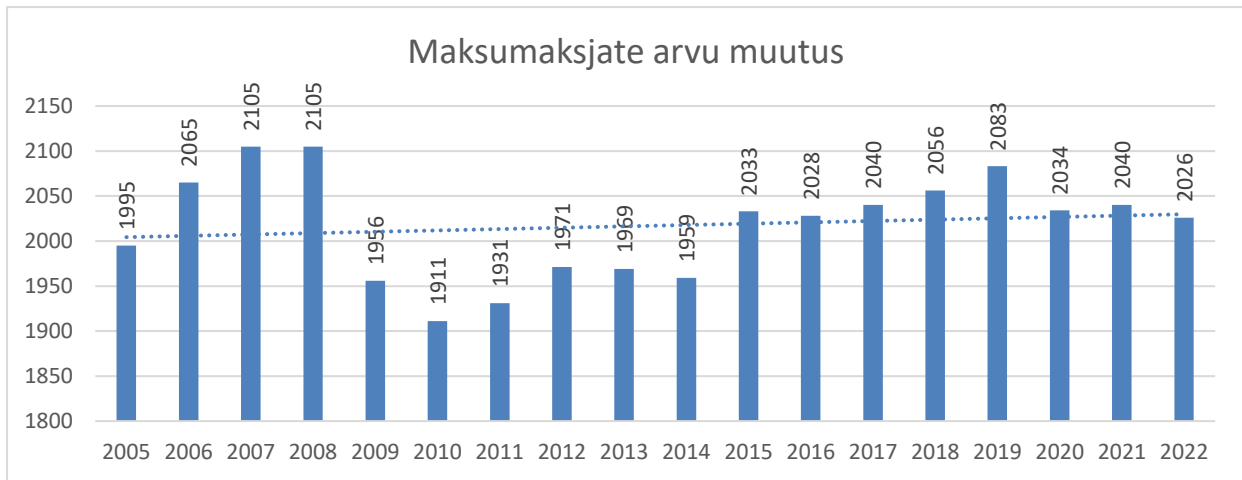
*Prognoos

Haljala valla sotsiaalmajandusliku keskkonna analüüs

Valla sotsiaalmajandusliku keskkonna analüüsis pööratakse enim tähelepanu suurima tuluallika, sh tulumaksu laekumist mõjutavatele teguritele ning nende muutustele. Peamiselt analüüsitakse töötajate arvu, keskmist töötasu kui ka tööealiste isikute arvu muutust.

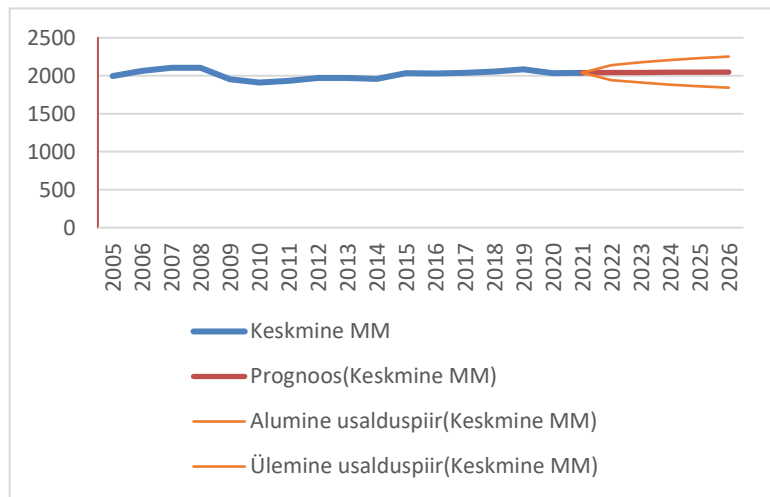
Haljala valla visiooni saavutamise üks seiremõõdik on maksumaksjate arv. Maksumaksjate hulk on sõltuvuses majandustsüklitega ja ka ühiskonnas toimuvate muutustega (linnastumine, rahvastiku vananemine). Andmed maksumaksjate kohta on avalikult kättesaadavad Rahandusministeeriumi kodulehelt alates aastast 2005.

⁹ Eesti Pank. Rahapoliitika ja Majandus 2024/2. 30.07.2024

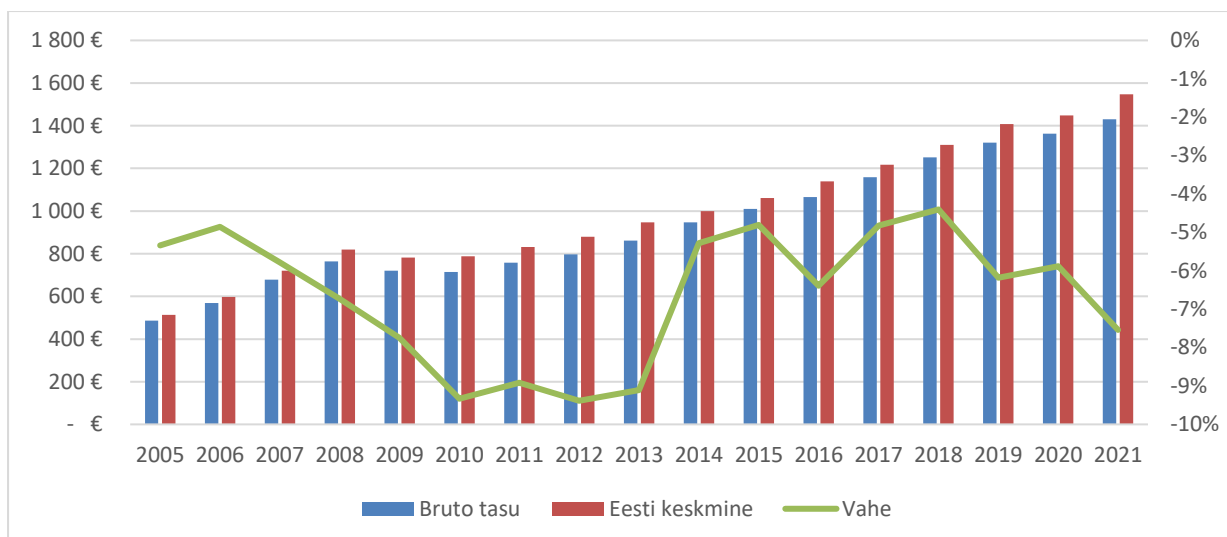
Joonis 3. Maksumaksjate arv 2005-2022

Maksumaksjate arvu trendijoon on pigem veidi positiivne, sh aastate lõikes olnud kõikumised ei viita sellele, et maksumaksjad omavalitsusest lahkuksid. Tipp-aastail oli maksumaksjaid omavalitsuses 2105 ning madalaimal perioodil 1911, so erinevus 194 isiku võrra. Vaadates pikemat aegrida ning lähtudes sellest, siis statistika prognoosi kohaselt maksumaksjate arv järgnevatel aastatel oluliselt ei lange. Usaldusvahemikuks on määratud 95%, kuid isegi siis on alumise ja ülemise muutuste vahed omavalitsusele kõrged. Iga maksumaksja „kaotus“ tähendab omavalitsusele madalamat tulumaksu laekumist. Ja kui arvestada, et 2022. aastal oli Haljala valla ühe maksumaksja keskmine töötasu 1478 eurot.

Joonis 4. Maksumaksjate prognoos kuni 2026

Teine oluline komponent, mis mõjutab omavalitsuse tulumaksu laekumist on maksumaksjate töötasu. 2023. aastal oli Statistikaameti andmetel Eesti keskmine brutopalk 1 832 eurot, 3 kuud hiljem märtsis 1979 eurot – palgakasv ja surve töötasu kasvule on suur.

Joonis 5. Haljala valla keskmine töötasu versus Eesti keskmine ning nende vahe

Aastate lõikes on Haljala valla elanike keskmine töötasu olnud madalam kui Eesti keskmine. Peale majanduskriisi 2008-2009 vahe veelgi suurenes, kuid taastus tavapärase 5-6%ni. Alates 2021. aastast on vahe taas suurenemas.

Kui majandusprognoosi kohaselt töötasud kasvavad järgnevatel aastatel 6-8 % ja eeldada, et ka mujal omavalitsustes kasv käib taolises tempos, siis 2022.a keskmine töötasu Haljala vallas oleks 1573 eurot. Konservatiivse prognoosi kohaselt 1494 eurot.

Tabel 7. Brutotöötasu prognoos, eurot 2023-2026

Aasta	Prognoos (konservatiivne)	Prognoos	Eesti keskmine prognoos
2023	1558	1716	1854
2024	1621	1873	1966
2025	1684	2042	
2026	1748	2224	

Tulumaksu prognoosimise aluseks võetakse aluseks majandusprognoosist tulenev trend. Riskistsenaarium osas arvutatakse läbi ka tulud konservatiivses vaates. Maksumaksjate arvu mõjutab otseselt majanduslik olukord.

Alates 2005. aastast on keskmine töötute arv olnud 84 inimest, minimaalselt 8 ning maksimaalselt 220 inimest. Kahel viimasel aastal on töötute arv olnud üle tavapärase keskmise, so 2020. aastal 148 töötut ning 2021. aastal 143 töötut. 2022. aasta näitab langustrendi, esimese 6 kuu jooksul oli töötuid keskmiselt 116 (Joonis 6).

Joonis 6. Töötute arv 2005-2022 (Töötukassa)

Oluline on vaadata ka ettevõtluskeskkonda, sh kuidas muutuvad nende käibed, töötajate arv jms. Kui ettevõtetel läheb hästi, siis jõuab see heaolu ka omavalitsusse.

Aasta	Ettevõtete käive	Ettevõtete arv omavalitsuses	Sh töötajatega ettevõtete arv	Töötajate arv ettevõtetes
2018	31 712 987	221	154	2 060
2019	33 276 567	241	165	2 127
2020	34 758 217	247	161	2 039
2021	40 877 730	272	170	2 102

2021. aastal tõusis ettevõtete käive peamiselt hulgi- ja jaekaubanduse ning töötleva tööstusega tegelevatel ettevõtetel, kuid langes finants- ja kindlustustegevusega ettevõtjatel ning haldus- ja abitegevusega seotud ettevõtetel. Ettevõtete arv on alates 2018. aastast tõusnud 23 protsendipunkti, so + 51 ettevõtte võrra. Loodud ettevõtetest alla poole on töötajatega ettevõtted. Töötajate arv on tõusnud viimasel neljal aastal kahe protsendipunkti võrra, so 42 inimese võrra. Enim on töötajaid juurde tulnud töötleva tööstuse all olevatesse ettevõtetesse, so 31 inimest.

Kokkuvõtteks: Maksumaksjate arv on aastate lõikes stabiilne, töötute arv jõudmas tavapärase keskmiseni. Need kaks on head eeldused tulumaksu laekumise osas. Suurim küsimärk saab olema, millises tempos tõuseb omavalitsuse elanike keskmine töötasu, kas pigem konservatiivselt ning lõhe Eesti keskmise tasuga suureneb või püütakse kasvutempos järke pidada.

7.2. Haljala valla eelarvestrateegia lähteseisukohad

Haljala valla 2025-2028 eelarvestrateegia lähteseisukohad põhinevad üldisest majandusprognoosist ning käesolevast arengukavast. Strateegia prognoosimisel on kasutatud järgmisi põhimõtteid:

- 1) tulumaksu prognoositakse arvestades maksumaksjate arvu, keskmisest sissetulekut ning töötute arvu muutust;
- 2) maamaksu prognoosimisel lähtutakse, et alates 2025. aastast suurenevad maamaksu maksimaalsed määrad ja aastase kasvu piirmäär on 50% või

- 20 eurot ning alates 2026. aastast saavad KOV-id otsustada maamaksu aastase kasvu piirmäära ja kodualuse maa maksusoodustuse suuruse;
- 3) Haljala vald hakkab saama looduskaitsealuste maade maamaksu kompensatsiooni;
  - 4) kohalike maksude osas jääb reklaamimaks muutumatuks ning kehtima jääb parkimistasu;
  - 5) kaupade ja teenuste osas on eeldatud pakutavate teenuste järkjärgulist maksustamist ja hindade tõstmist vastavalt turutingimustele (eelkõige haridus-, sotsiaal-, kultuuri- ja sporditeenused, aga ka elamumajandus);
  - 6) toetused ja muud tulud on jäetud suuresti 2024. aasta tasemele, sh tasandusfond on arvestatud kuni 2025. aastani;
  - 7) tööjõukulude prognoosimisel arvestatakse üldise tööjõukulude kasvu prognoosiga;
  - 8) majandamiskulude prognoosimisel arvestatakse tarbijahinnaindeksi muutustega;
  - 9) energiakulude hinnatõus on arvestatud üleüldise hinnatõusu tasemel;
  - 10) laenu tagasimaksud toimuvad graafiku alusel, vajadusel kaalutakse investeringute elluviimise perioodil laenugraafiku ümberarvestamist;
  - 11) investeringute omaosaluse katteks on plaanis laenu võtta.

7.3. Eelarvestrateegia aastateks 2025-2028

Järgnevalt on toodud Haljala valla eelarvestrateegia koondtabel aastatel 2025-2028.

Tabel 8. Eelarvestrateegia 2025-2028

Haljala Vallavalitsus	2023 täitmine	2024 eeldatav täitmine	2025 eelarve	2026 eelarve	2027 eelarve	2028 eelarve
Põhitegevuse tulud kokku	7 829 809	8 251 305	8 673 403	9 091 306	9 631 618	10 198 854
Maksutulud	5 556 995	6 072 200	6 548 250	7 053 950	7 536 416	8 055 147
sh tulumaks	5 220 976	5 700 000	5 985 000	6 433 875	6 916 416	7 435 147
sh maamaks	332 354	328 200	518 250	570 075	570 000	570 000
sh muud maksutulud	3 665	44 000	45 000	50 000	50 000	50 000
Tulud kaupade ja teenuste müügist	302 657	320 000	345 000	360 000	385 000	400 000
Saadavad toetused tegevuskuludeks	1 938 364	1 783 705	1 765 153	1 662 356	1 695 203	1 728 707
sh tasandusfond	113 652	134 699	135 000			
sh toetusfond	1 661 577	1 578 581	1 610 153	1 642 356	1 675 203	1 708 707
sh muud saadud toetused tegevuskuludeks	163 135	70 425	20 000	20 000	20 000	20 000
Muud tegevustulud	31 793	75 400	15 000	15 000	15 000	15 000
Põhitegevuse kulud kokku	7 427 829	7 848 680	8 197 014	8 524 443	8 869 139	9 226 810
Antavad toetused tegevuskuludeks	404 988	608 680	639 114	671 070	704 623	739 854
Muud tegevuskulud	7 022 841	7 240 000	7 557 900	7 853 373	8 164 516	8 486 956
sh personalikulud	4 274 725	4 610 000	4 840 500	5 082 525	5 336 651	5 603 484
sh majandamiskulud	2 747 655	2 620 000	2 672 400	2 725 848	2 780 365	2 835 972
sh muud kulud	460	10 000	45 000	45 000	47 500	47 500
Põhitegevuse tulem	401 981	402 625	476 389	566 863	762 479	972 043
Investeeringustegevus kokku	-1 235 627	-1 511 191	-154 200	-273 000	-373 000	-588 000

Põhivara müük (+)	711 450	710 000	1 890 000	40 000	740 000	510 000
Põhivara soetus (-)	-1 705 236	-3 119 785	-3 111 500	-75 000	-2 025 000	-2 025 000
<i>sh projektide omaosalus</i>	-1 679 555	0	-1 806 200	-75 000	-890 000	-890 000
Põhivara soetuseks saadav sihtfinantseerimine (+)	25 681	1 199 835	1 305 300	0	1 135 000	1 135 000
Põhivara soetuseks antav sihtfinantseerimine (-)	-68 431	-72 121				
Finantstulud (+)	1 330	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000
Finantskulud (-)	-200 422	-231 120	-240 000	-240 000	-225 000	-210 000
Eelarve tulem	-833 647	-1 108 566	322 189	293 863	389 479	384 043
Finantseerimistegevus	-357 390	1 112 445	-380 000	-338 000	-383 000	-379 000
Kohustiste võtmine (+)	0	1 450 000		75 000		
Kohustiste tasumine (-)	-357 390	-337 555	-380 000	-413 000	-383 000	-379 000
Likviidsete varade muutus (+ suurenemine, - vähenemine)	-1 849 702	3 879	-57 811	-44 137	6 479	5 043
Nõuete ja kohustiste saldode muutus kokku (+ /-)	-658 665	0	0	0	0	0
Likviidsete varade suunamata jääk aasta lõpuks	102 485	106 364	48 552	4 415	10 894	15 938
Võlakohustised kokku aasta lõpu seisuga	5 049 058	6 161 503	5 781 503	5 443 503	5 060 503	4 681 503
Netovõlakoormus (eurodes)	4 946 573	6 055 139	5 732 950	5 439 087	5 049 608	4 665 565
Netovõlakoormus (%)	63,2%	73,4%	66,1%	59,8%	52,4%	45,7%
Netovõlakoormuse ülemmäär (eurodes)	6 263 847	6 601 044	6 505 052	6 363 914	6 260 552	6 119 312
Netovõlakoormuse individuaalne ülemmäär (%)	80,0%	80,0%	75,0%	70,0%	65,0%	60,0%
Vaba netovõlakoormus (eurodes)	1 317 274	545 905	772 102	924 827	1 210 944	1 453 747

Järgnevad aastad saavad olema vallale finantsiliselt äärmiselt keerulised, seega kõiki rahalisi otsuseid tehes peab omavalitsus kaaluma, kas ta on võimeline oma arenguid rahaliselt edaspidigi ellu viima. Üle tuleks vaadata kõik tasuta teenused, otse eelarvest makstavad toetused ning laenud.

Eelarvestrateegia aluseks on võetud eeldatav 2024. aasta täitmine. Tulude osas eeldatakse, et tulud laekuvad vähemalt prognoositud ulatuses. Majandamiskuludes on arvestatud üldise hinnatõusuga.

Strateegia perioodil on tulumaksu prognoosi aluseks võetud olemasolev maksumaksjate arv ning see on jäetud ka järgnevatel perioodidel samale tasemele. Samuti on arvestatud keskmise tasu veidi kiiremat tõusu, kuid mitte nii kiiret, kui näitab Eesti keskmine majandusprognoos. Tulumaksu kasvu nähakse järgmisel aastal praeguse majandusolukorra tõttu ette pigem konservatiivsena.

Maamaksu prognoosimisel on arvestatud, et 2024. aastast hakkas kehtima uus maamaksuseadus ning uued hinnad ja määrad. Strateegia koostamise hetkel on teada, et riigi otsuste tulemusel maamaksu laekumine Rahandusministeeriumi kalkulatsioonide kohaselt Haljala valla jaoks alates 2025. aastast hakkab suurenema. Eelarvestrateegias on arvestatud sellega, et alates 2025. aastast muudetakse maamaksusüsteemi (kodualuse maamaksu vabastus, maamaksu

tõusu piirang jms), mis toob kaasa maamaksu laekumise tõusu. Samuti on teada, et Haljala vald hakkab saama looduskaitsealuste maade maamaksu hüvitist.

Kohalikud maksud on reklaamimaks ning 2024. aastal kehtestatud parkimistasu. Reklaamimaksu laekumine on hinnatud aastate lõikes samale tasemele ning parkimistasu laekumine on prognoositud, võttes aluseks 2024. aasta teadaolevaid laekumisi.

Kaupade ja teenuste müük tõuseb järgnevatel aastatel. Finantssuutlikkuse tagamiseks peab vald oma teenused üle vaatama ning hinnastama tegelikest kulu-dest lähtuvalt.

Toetused on jäetud suuresti 2024. aasta tasemele ning alates 2025. aastast ei arvestata tasandusfondi. Õpetajate palgatõusu osas juhindutakse riiklikult kehtes-
tatud õpetajate töötasu alammäärast.

Eelarvestrateegias arvestatakse personali- ja majanduskulude järjepideva kasvuga.

Tabel 9. Laenu teenindamiskulud 2023-2028

Kirje/aasta	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Põhitegevuse tulem	401 981	402 625	476 389	566 863	762 479	972 043
Intressikulud	-200 422	-231 120	-240 000	-240 000	-225 000	-210 000
Laenu tagasimaksud	-357 390	-337 555	-380 000	-413 000	-383 000	-379 000
Vahe	-155 831	-166 050	-143 611	-86 137	154 479	383 043

Laenu teenindamise kuludeks on intressimaksud ja põhiosa tagasimaksud. Strateegia kohaselt on põhitegevuse tulem iga aastaselt positiivne, kui kõik muud eelnevad tingimused peavad paika. Põhitegevuse tulem peaks ära katma ka laenu teenindamise kulud. Seda võetakse arvesse eelarve koostamisel. Järgnevatel aastatel põhitegevuse tulem veel laenu teenindamise kulu ei kata, kuid alates 2027. aastast juba katab.

Järgnevate aastate investeeringud kaetakse eelkõige vara müügi tulust ja taotletavatest toetustest. Seega on ülioluline, et kõik plaanitud müügid õnnestuksid ja taotletavate toetuste osas saaksid taotlused positiivsed rahastamisotsused, sest iga ebaõnnestumine on tagasilöökk investeeringutele.

Vara müüki on planeeritud järgnevatel (2025-2028) aastatel kuni 3 180 000 eurot (vt Tabel 10).

Tabel 10. Põhivara müügi vajadus 2025-2028

Aasta	2024	2025	2026	2027	2028
Eurot	710 000	1 890 000	40 000	740 000	510 000

Tabel 11. Investeeringud 2025-2028

Investeeringud	2025	2026	2027	2028
Teed ja tänavad (valdkond 04)	-60 000	-60 000	-60 000	-60 000
Tänavavalgustus (valdkond 06)	-15 000	-15 000	-15 000	-15 000
Võsu koolihoone ja lasteaia ehitus I etapp (valdkond 09)	-2 736 500			
sh toetus	1 035 300			
Võsu koolihoone ja lasteaia II etapp (valdkond 09)			-1 600 000	-1 600 000
sh toetus			960 000	960 000
Võsu sadam (valdkond 05)	-200 000			
sh toetus	200 000			
Võsu Rannaklubi hoone rekonstrueerimine (valdkond 08)	-100 000			
sh toetus	70 000			
Haljala rahvamaja rekonstrueerimine (valdkond 08)			-175 000	-175 000
sh toetus			87 500	87 500
Võsu spordihoone (valdkond 08)			-175 000	-175 000
sh toetus			87 500	87 500
Investeeringud kokku	-3 111 500	-75 000	-2 025 000	-2 025 000
Toetused kokku	1 305 300		1 135 000	1 135 000
Omaosalus kokku	-1 806 200	-75 000	-890 000	-890 000

Strateegia koostamisel on arvestatud pikaajsete kohustuste ja lepingutega, milleks on näiteks jäätmejaamade haldamise leping, õpilasveoliinide teenindamise leping, lumetõrje teostamise lepingud, valla üldplaneeringu koostamise leping jms.

7.4. Informatsioon kohalikest maksudest ja nende muudatustest

Haljala Vallavolikogu on 20.06.2023 oma määrusega nr 45 kehtestanud maamaksumäärad järgmiselt: elumumaa ja maatulundusmaa õuemaa kõlvik - 0,5%; maatulundusmaa kõik muud kõlvikud - 0,5%; äri- ja tootmismaa, kõik muud sihtotstarbed - 1,0%¹⁰.

¹⁰ Maksumäära kehtestamine Haljala vallas (<https://www.riigiteataja.ee/akt/429062023006>)

Viimati hinnati maad 20 aastat tagasi ning maamaksustamishind jäi tegelikust turuväärtusest. 2022. aastal toimus ja edaspidi iga nelja aasta tagant peaks uue maamaksu seaduse alusel toimuma maade hindamine. Samuti muutusid maksimaalsed maksumäärad (Tabel 12).

Tabel 12. Maksimaalne maksumäära muutus

Maa sihtotstarve grupid	Kuni 31.12.2023 kehtinud maksimaalne maksumäär	Uus maksimaalne maksumäär alates 01.01.2024	Haljala valla maksumäär alates 01.01.2024
Elamumaa ja maatulundusmaa õuemaad kõlvik	2,5%	0,5%	0,5%
Ärimaa, tootmismaa ja kõik muud sihtotstarbed		1%	1%
Maatulundusmaa kõik muud kõlvikud		0,5%	0,5%
Sh metsamaa kõlvikud			
Sh haritava maa ja loodusliku rohumaa kõlvikud	2,0%		

Kõik muudatused rakendusid 2024. aastast. Et piirata hüppelist maamaksu tõusu, siis seaduses on 10% piir, sh et 2024. aasta maamaks ei saa olla üle 10% kõrgem. See piirang tõi aga Haljala valla jaoks kaasa esialgu maamaksu laekumise vähenemise. Strateegias on arvestatud alates 2025. aastast maksimaalse 50% tõusuga (tabel 13).

Tabel 13. Maamaksu tulud 2017-2023

Aasta	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024*
Maamaksu tulu	321 512	329 182	325 778	329 450	328 355	332 354	328 200

*2024. aasta osas toodud eeldatav täitmine

Kohaliku maksuna on kehtestatud Haljala vallas reklaamimaks. Maksumäär on 1m² kohta 0,1 eurot/päevas¹¹. 2024. aastal on prognoositud tulu reklaamimaksust 4 000 eurot (tabel 14).

Järgnevatel aastatel prognoositakse reklaamimaksu tavapäraselt 4000 euro piires ning esialgu muudatusi reklaamimaksu osas ei plaanita.

2024. aastast kehtib Haljala vallas kohaliku maksuna parkimistasu. Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse kohaselt kehtestatakse kohalikud maksud enne vallaeelarve või lisaelarve vastuvõtmist. Strateegia koostamisel arvestatakse parkimismaksuga ning selle suurus on arvestatud 2024. aasta laekumiste põhjal.

¹¹ Reklaamimaksu kehtestamine Haljala vallas (<https://www.riigiteataja.ee/akt/429092021001>)

Tabel 14. Reklaamimaksu tulud 2018-2024

Aasta	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024*
Reklaamimaksu tulu	3 976	6 471	2 434	2 562	2 409	3 665	4 000

*2024. aasta osas toodud eeldatav täitmine

7.5. Ülevaade Haljala valla majandusüksustest

Haljala vallale kuulub kaks üksust, mõlema osalusmäär on 100%: 1) AS Haljala Soojus ja 2) SA Võsu Kuurort. Aktsiaseltsi põhitegevusalaks on soojusenergia tootmine ning vee- ja kanalisatsiooniteenuse osutamine. Sihtasutuse ülesandeks on Haljala valla turismi-, spordi- ja kultuurialase tegevuse mitmekesistamine. Viimane on ka sõltuv üksus.

Eelarvestrateegias tuleb KOFS § 20 lg 3 kohaselt anda ülevaade sõltuvate üksuste arvnäitajatest, mis on vajalikud põhitegevuse tulemi ja netovõlakoormuse määra arvutamiseks. Antud juhul antakse ülevaade mõlemast üksusest (tabel 15).

Tabel 15. Arvestusüksuste arvnäitajad 2023. aastal

Näitaja	AS Haljala Soojus	SA Võsu Kuurort
Põhitegevuse tulud	768 040	0
Põhitegevuse kulud	-745 284	0
Põhitegevuse tulem	22 756	0
Netovõlakoormuse ülemmäär	614 432	0
Võlakohustused	138 476	0
Likviidsed varad	322 811	0
Netovõlakoormuse %	0%	0%

Põhitegevuse tulem on põhitegevuse tulude ja kulude vahe. Mõlemal üksusel on antud näitaja positiivne. Netovõlakoormus on võlakohustuste ja likviidsete varade vahe. Netovõlakoormuse protsent on netovõlakoormuse suhe põhitegevuse tuludesse. Mõlemal netovõlakoormus on 0%. Sihtasutusel seetõttu, et pole võlakohustusi, seevastu aktsiaseltsil on raha rohkem arvel kui võlakohustusi. Seega mõlemad täidavad KOFS § 32-34 etteantud finantsdistsipliini meetmeid.

7.6. Finantsvõime ja finantsdistsipliini meetmed

Finantsdistsipliini tagamise eesmärk on maandada riske, mis võivad põhjustada omavalitsuses finantsrasuste teket. Pikalt püsiv ülejõu käiv võlakoormus või jooksvate tulude puudujääk on peamised finantsraskuste tekkimise põhjused. Finantsdistsipliini tagamise meetmeid käsitlevad KOFS § 32-34 ning selle täitmist järgib Rahandusministeerium. Selle kohaselt jälgitakse aasta lõpu seisuga kahte näitajat: põhitegevuse tulemi ja netovõlakoormuse protsent (tabel 16).

Tabel 16. Finantsdistsipliini näitajad

Näitaja	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Põhitegevuse tulem	401 981	402 625	476 389	566 863	762 479	972 043
Netovõlakoormuse %	63	73	66	60	52	46

Põhitegevuse tulem peab olema aasta lõpu seisuga positiivne ning kuni 2024. aastani võib netovõlakoormus olla kas 10-kordne põhitegevuse tulem või 80% põhitegevuse tuludest.

Esimesel aastal reegleid rikkudes väljastab Rahandusministeerium märgukirja. Kui üks näitaja on juba kaks aastat üle lubatud normi, siis algatab Rahandusministeerium korrigeerimismenetluse, mis kestab viis aastat. Menetlus lõppeb, kui arvestusüksus on piirnäitajate sees. Kui korrigeerimismenetluse viienda aasta lõpuks omavalitsus finantsdistsipliini meetmeid ei rakenda, käivitub sundsaneerimine.

Lisaks KOFS etteantud näitajatele jälgib omavalitsus ka järgmisi näitajaid (tabel 17).

Tabel 17. Omavalitsuse finantssuutlikkuse näitajad

Näitaja	Minimaalne eesmärk	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Põhitegevuse tulem/laenude tagasimaksed	1	1,12	2,19	1,25	1,37	1,99	2,56
Põhitegevuse tulem/põhitegevuse tulud*100	5	5,13	4,88	5,49	6,24	7,92	9,53

Strateegias pole võimalik otseselt ette prognoosida maksevalmiduse kordajat, kuid rahaline jääk hakkab seda oluliselt mõjutama. Praeguse strateegia kohaselt ongi kõige keerulisem täita likviidsusnäitajaid. Põhitegevuse tulem ületab igal aastal laenude tagasimakseid. Põhitegevuse tulem võiks samas olla umbes 5% põhitegevuse tuludest, see annab kindlust, et vallas on piisavalt finantsvõimekust teenindada laenusid ja/või tagada investeeringute osaosalust. Samuti võiks investeeringuid aasta jooksul teha sama palju, kui vara väärtus langeb ehk suhe võiks olla minimaalselt 1:1.

7.7. Riskistsenaariumid

Praeguses ebastabiilses majandusolukorras on mitmeid riske, mis võivad mõjutada tulevasi arenguid. Hetkel on prognoositud väga kiiret palgakasvu järgmiseks mitmeks aastaks, mis omakorda mõjutab omavalitsuses tulumaksu laekumist. Seega suurim risk on hetkel, kas tööandjad suudavad tagada töötajatele sama suurt töötasu kasvu ja hõivet nagu prognoosid eeldavad.

Teine risk, mida strateegias on püütud juba maandada, on hindade kasvu risk. Prognoosi kohaselt on majandamiskulusid suurendatud 2% võrra igal aastal. Aga kui hinnad tõusevad lisaks antud prognoosile veel, siis on majanduskulude tõusul arvestatav mõju vallaelarvele. Lisaks majandamiskuludele mõjutavad valla eelarvet ehitushinnad. Kui ehitushinnad peaksid jälle oluliselt tõusma hakkama, võib see luua olukorra, kus vald pole võimeline soovitud investeeringuid ellu viima sellises mahus, kui algselt plaaniti.

Majanduse ülekuumenemise üheks stabiliseerimise toiminguks on intresside tõus ehk euribori muutus. Omavalitsuste laenud on enamasti kõik euriboriga seotud ning viimastel aastatel on see järsult tõusnud. 2023. aasta juulis oli kuue kuu euribor 3,9 protsendi juures. Selline euribori tõus avaldab olulist mõju laenu tagasimaksetele ning vallaeelarves kaasneb lisakulu laenude teenindamisel. 2024. aastal on euribori määr langusele pööranud.

Eraldi riskina tasub mainida ka plaanitud vara müüki. Siin võivad takistuseks saada mitmed asjaolud, nt võimekus müüa soovitud vara ning teisalt turu võime osta antud vara. Kuna vara müügist sõltub kõik järgnevate aastate investeerinud, siis on selle õnnestumine eriti oluline.

Finantsriskiks võib pidada ka likviidsusriski ehk piisavat rahajäägi olemasolu. Strateegia kohaselt likviidsete vahendite hulk väheneb järgnevatel aastatel väga kiirelt, nii et ootamatuteks olukordadeks ei pruugi omavalitsuses puhvrit olla. Kui tulud ei laeku prognoosi kohaselt ning ka kulud ületavad esialgseid prognoose, võib see täiendavalt tekitada igapäeva toimetamises tõrkeid, nt ei suudeta tasuda õigeaegselt arveid, töötasusid jne.

Soovitus on leida iga riskile maandamismeede või korrigeeritavad tegevused, et riski realiseerudes on teada järgnevad tegevused.

8. Arengukava ja eelarvestrateegia elluviimisega seonduvad riskid ja nende maandamine

Haljala valla arengukava ja eelarvestrateegia elluviimisega kaasnevad riskid, mis tulenevad valla sise- või väliskeskonna arengutest, mis võivad oluliselt mõjutada valla visiooni ja eesmärkide saavutamist ning selle tarvis kavandatud ülesannete ja investeeringute elluviimist. Olulisemad riskid, mille maandamisele tuleb tähelepanu pöörata on järgmised.

- **Majanduslikud riskid**

Majanduskasvu aeglustumine, energiahindade kallinemine ja inflatsioon, mille tagajärjel hinnad kallinevad ja kavandatud investeeringud nõuavad lisaraha või tuleb töid rahapuudusel ajaliselt edasi lükata.

Ettevõtetes töökohtade arvu vähenemine ja tööpuuduse suurenemine, mille tagajärjel laekumised vallaeelarvesse jäävad kavandatud väiksemaks. Kasvab abivajajate arv ja elanike toimetulekuks on vaja suurendada rahalisi vahendeid eelarves, mistõttu kavandatud tegevused võivad lükkuda kavandatud hilisemaks või investeeringute prioriteetide järjekord kavandatud muutuda.

Riiklikest vahenditest ja Euroopa Liidu struktuurifondidest toetus kavandatud mahus jääb projektide rahastamatuse tõttu saamata, mistõttu investeeringute loetus tuleb teha muutusi.

Võimalikud tegevused riskide maandamiseks:

- konservatiivse eelarvestrateegia koostamine, reservide seadmine ja valla paindlik finantsjuhtimine;
- vallavara ja teiste ressursside säästlik kasutamine, investeeringud tulevikus ressursse kokkuhoidvatesse projektidesse, mittevajaliku vara müük;
- raha taotlemiseks projektitaotluste põhjalik ettevalmistamine ja usaldusväärsete koostööpartnerite leidmine, projektide järjekindel esitamine kaasfinantseerimise saamiseks riigieelarvest ja Euroopa Liidu struktuurivahenditest, projektide koostamise ja juhtimise võimekuse kasvatamine;
- selgitustöö elanike hulgas valda elanikuks registreerimise vajaduse kohta;
- valla poolt osutatavatelt teenustelt saadava omatulu suurendamine ja selle suunamine teenuste arendamiseks ja investeeringuteks.

- **Poliitilised ja julgeolekuriskid**

Võimul olev koalitsioon muutub. Seatud valla arengulised prioriteedid vaadatakse ümber ja varasemad kokkulepped muutuvad. Poliitikute halvad koostöösuhted ja huvigruppide vahelise usalduse puudumine pärsivad otsustusprotsesse ja kasvab nende heitlikkus. Valitseb poliitikate killustatus ja tehakse päevapoliitilisi otsuseid, mis ei arvesta valla pikaajalisi ja tasakaalustatud arenguhuvisid. Riigi poliitiliste prioriteetide täitmine nõuab kavandatust enam vahendeid (CO2 vähendamine ja kliimakava elluviimine, keskkonnanõuete karmistumine). Riigi tasandil tehtavad otsused halvendavad valla rahalist seisut. Seoses sõjaga Ukrainas kasvavad julgeolekuriskid ja enam tuleb suunata ressursse võimalike kriisidega toimetulekuks ja elutähtsate teenuste tagamisele.

Võimalikud tegevused riskide maandamiseks:

- avalik dialoog arengukava ja eelarvestrateegia täitmise käigust, poliitikute ja ametnike aus ning avatud suhtlemine elanike ning huvigruppidega, otsuste põhjendamine ja muutuste korral kõigile osalistele õigeaegne teavitamine;
- poliitikute ja täitevvõimu tihe koostöö, valdkondlike poliitikate koordineerimine ja otsustega kaasnevate mõjude hindamine, vajadusel korrektiivide tegemine kavandatusse;
- ametnike töötulemuste suurem väärtustamine ja usaldamine, ekspetide kaasamine vajadusel otsustusprotsessidesse;
- dialoog keskvoimuga ning projektide algatamine ja esitamine lisarahastuse taotlemiseks.

- **Sotsiaalsed ja toimetuleku riskid**

Leibkondade majandusliku toimetuleku halvenemine, töötuse kasv ja riskirühmade tõrjutus vähendab elanike sotsiaalset sidusust. Abivajajate varajane märkamine ei toimi ja abi ei jõua õigeaegselt sihtrühmani, mistõttu elanike sotsiaalne kaitse langeb. Teenuste hinna kallinemine nõuab vallaeelarvest lisarahastamist ja põhjustab elanikele teenustes omaosaluse rahalise kasvu, milleks abivajajatel ressursse napib. Kasvab stress ja vaimne pinge, mis mõjutab igapäevast toimetulekut. Sõjapõgenike lisandumine võib nõuda vallaeelarvest lisavahendeid.

Võimalikud tegevused riskide maandamiseks:

- varajase märkamise ja ennetavate tegevuste tähtsustamine, kogukonnatöö võimetus;
- teenuste/toodete arendamine vajadusepõhisemaks ja bürokraatiavabamaks, kiire ja juhtumipõhine abi, kogukonnateenuste arendamine;
- abivajajate julgustamine sotsiaalvõrgustikku pöörduma, riskirühmade psühholoogiline nõustamine pereelu, toimetuleku, tööõiguse ja ettevõtluse alal, töötute koolitamine, e-teenuste osutamise laiendamine;
- sõjapõgenikega süstemaatiline töö läbiviimine, nende vajaduste tundmine ja abivajaduse pakkumine;
- kriisiõppuste läbiviimine, elutähtsate teenuste osutamiskindluseks kriisides vajalike investeeringute tegemine.

• Loodusõnnetused, hoolimatu suhtumise ja tehnoloogiariskid

Loodusõnnetused ja kliimamuutused, mis seavad ohtu elanike elu, tervise ja vara, millega kaasnev vajadus kahju hüvitada. Tarbijalik käitumine ja hoolimatu suhtumine looduskeskkonda võivad põhjustada keskkonnaseisundi olulise halvenemise ja vajaduse kriisides kiireks reageerimiseks. Tehnoloogiate areng ja uute lahenduste kasutuselevõtt igapäevases elukorralduses suurendab inimlike eksimustega või pahatahtlikkusega seotud riske.

Võimalikud tegevused riskide maandamiseks:

- keskkonna- ja tehnoloogia kasutamisega kaasnevate riskide teadvustamine, nendest tulenevate ohtude kompleksne hindamine ning riskide maandamine läbi järelevalve ja nõudlikkuse suurendamise;
- ohtude tekkimise ennetavale tegevusele tähelepanu suurendamine, kriisireguleerimise ja elutähtsate teenuste toimepidevuse tagamise poliitika kujundamine ja hädaolukordadeks valmistumine, koolituste ja õppuste korraldamine;
- säästva arengu põhimõtete järgimine, regulaarse keskkonnaseire läbiviimine, asjakohase ja tõese informatsiooni õigeaegne ning võimalikult kiire elanikele kättesaadavaks tegemine;
- ohuolukordadele reageerimise valmisoleku suurendamine (kiirabi, tuletõrje, vetelpääste), koostöö jõustruktuuridega (politsei, kaitseliit) ning vabatahtlike ühendustega, näiteks naabrivalve.

9. Arengukava ja eelarve strateegia elluviimise seire ja uuendamine

Haljala valla arengukava ja eelarvestrateegia kehtestab Haljala Vallavolikogu. Dokumentide elluviimist ja tulemuste seiret korraldab Haljala Vallavalitsus koostöös oma allasutuste, kogukondade ja partneritega. Iga aasta maiks koostatakse valla arengukava ja eelarvestrateegia täitmise seirearuanne, mis on osa lõppenud aasta majandusaasta aruandest. Selles antakse koondhinnang arengukava ja eelarvestrateegia täitmise tulemustele ja vajadusel tehakse ettepanekud dokumentide ajakohastamiseks.

Arengukava ja eelarve täitmise seiretegevused toimuvad vallavalituse struktuuriüksustes, kelle ülesandeks on esitada andmed möödunud aasta kohta oma valdkonna piires elluviidud tegevustest, nende tulemustest ja eelarve kasutamisest ning teha ettepanekud valdkonnapõhiste muudatuste tegemiseks valla arengukavasse ja eelarvestrateegiasse. Vajadusel korraldatakse arengukava ja eelarve teemal avalikud koosolekuid, kuhu kaasatakse erinevad huvirühmad. Tegevusaruanne koos muudatuse ettepanekutega vaadatakse läbi ja kinnitatakse vallavalituse juhtkonna poolt ning esitatakse volikogule valla majandusaasta aruande koosseisus.

Seirearuande põhjal teeb Haljala Vallavolikogu otsuse arengukava ja eelarvestrateegia muutmise vajaduse kohta rulluva planeerimise põhimõttel neli pluss üks aasta. Ajakohastatud valla arengukava ja eelarvestrateegia esitab Haljala Vallavalitsus Haljala Vallavolikogule kinnitamiseks vastavalt kokkulepitud ajakavale. Ajakohastatud arengukava ja eelarvestrateegia kinnitab volikogu vastavalt kohaliku omavalituse korralduse seaduses toodud tähtajale igal aastal hiljemalt 15. oktoobriks. Enne seda pannakse Haljala valla arengukava ja eelarvestrateegia terviktekst avalikule väljapanekule vastavalt Haljala vallas kehtivale korrale.

Lisad

Haljala valla profiil